

Ta'iala mo Au'aunaga mo i latou e lē Ato'ātoa le malosi o le Tino ma le Mafaufau

Le Va

MANATŪ HAUORA

Samoan

Your Guide to Disability Support Services, December 2015 (updated).

Produced by Le Va on behalf of the Ministry of Health,
as part of Faiva Ora, The National Pasifika Disability Plan.

Ministry of Health
PO Box 5013, Wellington, New Zealand.
www.moh.govt.nz/disability

HP5241, ISBN 978-0-478-366684-6 (print)

*The Ministry of Health would like to thank and acknowledge Le Va
for their work and effort put in to creating this resource.*

Le Va
www.leva.co.nz

O ā ni mea o lo’o i totonu o lenei ta’iala?

1. O lenei tusi..... 5

Fa’amatalaga lautele fa’atatau i Auaunaga mo i latou e le Atoatoa le malosi o le Tino ma le Mafaufau.

2. O ōu mana’oga 15

Fesoasoani mo oe ma lou āiga.

3. O lou lava fale 21

Fesoasoani mo le nofo ai i totonu o nofoaga faitele (fale, tupe ma ala o feoā’iga).

4. O lou si’osi’omaga 27

O ā ni ‘au’aunaga o i ai?..... 28

Mea e fa’aaogā mo tagata uma lava o so’o se matua 32

Faia o ni suiga i fale – fesoasoani i totonou o lou fale..... 34

Fa’aleleia o ta’avale..... 39

Fesoasoani mo tagata tauaso po’o le lē lelei ole va’ai..... 36

Fesoasoani mo tagata tutuli ma logonoa po o le lē lelei ole fa’alogo 39

5. O āu aiā tatau..... 45

Faia o se fa’aseā.

6. Fa’asinomaga o auaunaga mo ē lē atoatoa le malosi o le tino ma le mafaufau (Your directory)..... 49

Auala e feso’otai ai mo Auaunaga ma Fa’alapopotoga.

O lenei tusi

Fa'amatalaga lautele fa'atatau i Auaunaga mo i latou e lē Atoatoa le malosi o le Tino ma le Mafaufau.

I lenei vaega

E fa'aapefea ona e maua nei fesoasōani o lo'o fa'atupeina e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina mo i latou e lē Ato'atoa le malosi o le Tino ma le Mafaufau

O le ā le uiga o le lē ato'atoa o le malosi o le tino ma le mafaufau?

O ā ni fesoasoani o lo'o maua?

Pe mo oe nei auaunaga fesoasoani?

Pe fia le totogi o nei au'aunaga?

Nisi o au'aunaga o lo'o avanoa

Fa'aapefea ona fa'atino le Su'esu'ega ma le Fa'atulagaina o mana'oga ma au'aunaga mo'omia

E fa'aapefea ona e maua nei fesoasōani o lo'o fa'atupeina e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina mo i latou e lē Ato'atoa le malosi o le Tino ma le Mafaufau

Afai o lo'o e nofo i Niu Sila, ma o se tagata nu'u o Niu Sila ma o lo'o a'afia i se ma'i tumau o le tino ma le mafaufau e lē o fa'atupeina e le ACC, e ono mafai ona e mauaina ni au'aunaga o lo'o fa'atupeina e le Matagaluega o le Soifua Malōlōina mo i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le Mafaufau.

Au'āunaga e tu'uina atu Fa'amatalaga ma Fautuaga mo i latou e lē o Ato'atoa le malosi o le tino ma le Mafaufau (DIAS)

Ua i ai ni maliliēga a le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina ma nisi o fa'alapotopotoga i le atunu'u aoāo e latou te tu'uina atu ni fa'amatalaga ma ni faufautuaga e uiga i ē e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le māfaufau.

O so'o se tasi lava e mafai ona mauaina lenei au'āunaga ma e aunoa ma se totogi. E mafai ona latou tuuina atu fa'amatalaga ma Fautuaga i auala e maua ai le fesoasoani o lo'o e mo'omia.

'Au'aunaga Lagolago i lou Si'osi'omaga

Afai e faigatā ona fa'atinoina galuega i aso fai so'o ona o se ma'i ole tino po'o le mafaufau, e ono mafai ona e agava'a ile mauaina o ni 'au'aunaga e fesoasoani ia oe. E mafai ona aofia ai:

- mea faigaluega po'o ni fesuia'iga mo le fa'aleleia atili o lou fale po'o lau ta'avale
- lagolago e fesoasoani ia oe pe afai e te tauaso po'o le ua lē lelei o lau va'ai
- lagolago e fesoasoani ia oe pe afai e te tutuli ma logonoa ma le lē lelei o lau fa'alogo

E iai nisi mataupu, e ono mafai ona e maua ai se vaegatupe e fesoasoani ai:

- ile tau o se lauulu fa'apipi'i po'o se mea faiulu
- ile faiga o susu fa'apipi'i ma isi vaega e a'afia ai

Su'esu'ega ma le Fa'atulagaina o mana'oga ma Au'aunaga mo'omia [Needs Assessment and Service Coordination (NASC)]

O le auala e sili ona faigofie e iloa ai pe mafai ona e maua ni fesoasoani, e pei o lo'o fa'amatalaina atu i le itū taumatau o lenei itulau, o le fa'afeso'ota'i lea ma se fa'alapotopotoga mai le NASC. O fa'alapotopotoga a le NASC ua i ai ni a latou malilie ma le Matāgaluega o le Soifua Maloloina latou te su'esu'eina ma fa'atulagaina ni au'aunaga e fesoasōani atu ai mo oe. O le a latou fa'aילוaina atu ia te oe pe ete agava'a i nei fesoasoani, ma o le a latou galulue ma oe e fa'amanino mana'oga o lo'o e mana'omia ma fa'atulagaina ni fesoasoani o le a e malie i ai.

Mo nisi fa'amatalaga e uiga i le fa'atinoina o galuega a le NASC, silasila i le ata i le itulau 10.

Fesoasoani i fale ma nofoaga faitele

Afai e te fia nofo lava oe i lou lava fale ae mana'omia se fesoasoani ina ia mafai ai ona e nofo i lou lava fale, e ono mafai ona e maua se fesoasoani i le fa'atinoina o ni galuega e pei o le va'aia o lou tino (e pei o le fafagaina o oe, fa'atā'ele, ma le fa'aofuina o oe), faiga o mea'ai ma le tapenaina o le fale.

Fesoasoani mo le nofo ai i nofoaga faitele

O lenei au'aunaga e ala lea i le fesoasōani atu ina ia mafai ona e nofo e pei o lo'o e nofo ai i se fase si'osi'omaga i totonu o nofoaga faitele. O nei nofoaga o lo'o latou totogiina le auaigaluega e fesoasoani i le va'aiga o oe ma faia ni galuega lāiti i totonu o le nofoaga faitele.

Au'aunaga Pu'upu'u

O nei au'aunaga e faatino mo se taimi pu'upu'u. O le a tu'uina atu ai oe i se nofoaga e ese mai lou fale, e te nofo ai ina ia mafai ona maua se malologa a lē e masani ona tausia oe.

Fesoasoani mo le fa'atupeina o i latou o lo'o va'aia oe

Afai e i ai se tasi o lo'o ia va'aia oe i taimi uma lava ae lē o totogia, e ono mafai ona latou maua se fesoasoani tau tupe mai le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina. O lenei fesoasoani e mafai ona totogiina atu ai se isi e na te vaai oe a'o faia se malologa a lē e masani ona va'aia oe.

Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi

O le Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi e te maua ai avanoa e tele e fuafua ma pulea ai le faiga ma le taimi e fa'aaogā ai fesoasoani ua fa'atatauina mo oe aemaise po'o ai le tagata e fa'atino ina lea fesoasoani.

Soifuaga Lagolagoina

Ole Soifuaga Lagolagoina, o se au'aunaga e fesoasoani ia oe, ina ia e soifua tuto'atasi e auala ile lagolagoina o oe i vaega o lou olaga e mana'omia ai le fesoasoani, e pei ole faia o faata'uga, fa'asoasoina lelei o au tupe po'o le kuka ina o meataumafa, ma e fesoasoani foi mo oe ile taimi e feutaga'i ai ma ni Ofisa ole Malo e pei ole Ofisa o Galuega ma Tupe Maua (Work & Income) po'o lau faletupe.

sēvesi 'oku fakapa'anga 'e he Potungāue Mo'ui' ma'a' e kakai faingata'a'ia':
ki he www.moh.govt.nz/moh.nsf/indexmh/disability-fundedservices.

O le ā le uiga o le lē ato'atoa o le malosi o le tino ma le mafaufau?

Mo le fa'amoemoe o lenei ta'iala, ua fa'amatalaina ele Matagaluega o le Soifua Malōlōina se tagata o lo'o i ai se ma'i o le tino po'o le mafaufau o se tagata ua uma ona va'aia ma o lo'o maua ai le:

- lē ato'ātoa le malosi o le tino
- lē ato'ātoa le malosi o le mafaufau
- lē ato'ātoa ole malosi ole va'ai po'o ole fa'alogo, po'o mea uma nei e lua.

O lenei a'afiaga o le a fa'aauau mo se vaitaimi e sili atu ma le ono masina ma e ono a'afia ai le ola sa'oloto o se tagata e aunoa ma se fesoasoani.

O ā ni fesoasoani o lo'o maua?

O lenei ta'iala o lo'o maua ai ni fa'amatalaga e tataua ona e iloa, e uiga i au'aunaga o lo'o maua mai le Matagaluega o le Soifua Malōlōina e fesoasoani atu ai i ā i latou e lē ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau atoa ai ma ala e mafai ai ona e talosaga i ai mo nei au'aunaga:

- 'au'aunaga i se nofoaga lē tumau
- fesoasoani mo i latou o lo'o va'aia oe
- au'aunaga i totonu o fale ma nofoaga faitele
- au'aunaga mo i latou o lo'o nonofo i nofoaga faitele
- fesoasoanin e te mana'omia mo lou si'osi'omaga, e pei o mea faigaluega, fa'aleleia atili o le fale po'o se vaegātupe e fesoasoani ile fa'atupeina o va'aiga mo tamaiti (mata tioata).

O le fa'alauteleina atu o nei au'aunaga o lo'o mauaina lea i totonu o lenei ta'iala.

Pe mo oe nei au'aunaga fesoasoani?

E mafai ona e talosaga mo se fesoasoani mo so'o se au'aunaga o lo'o i totonu o lenei ta'iala pe ā fai:

- o maua oe i se ma'i o le tino ma le māfaufau e sili atu ma le ono masina
- e lē o mafai ona e faia na o oe ni galuega fai so'o ma le saogalemū
- e lē o totoigiina e le ACC
- o oe o se tagata nu'u o Niu Sila pe nofomau, pe e te faimalaga mai i se isi atunu'u o lo'o i ai se maliliega tautupe ma i Niu Sila.

O le tele o nei au'aunaga mo i latou e lē ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau ma e i lalo ifo o le 65 tausaga le matua. O au'aunaga fesoasoani mo i latou e 65 tausaga pe sili atu fo'i, ma o lo'o maua i se ma'i o le tino po'o le mafaufau ona ua matua le soifua ma o le a faia ni su'esu'ega ma o le a fa'atupeina e le ofisa ole soifua malōlōina fa'aitūmalō.

O Mea faigaluega ma ni mea e fia fa'aleleia atili ai le au'aunaga mo tagata ua lē lelei le va'ai ma le fa'alogo, e mafai ona iloilo ina mo tagata e lē ato'atoa le malosi e tusa lava po'ó le ā le matua.

O au'aunaga ma fesoasoani o lo'o tā'ua i le vaega o le "O lou Si'osi'omaga" i leni ta'iala o lo'o avanoa pea mo so'o se tasi lava, ma e tataua lava ona fa'amalieina vaega o lo'o tā'ua i luga.

O faufautua a le DIAS e mafai ona:

O faufautua mo Au'aunaga i Fa'amatalaga ma Faufautuaga mo i latou e lē Ato'ātoa le malosi o le Tino ma le Mafaufau (DIAS) e mafai ona:

- latou te fa'ailoaina atu ia te oe le fesoasoani ese'ese o lo'o maua
- fa'ailoa atu ia te oe po'ó ai le NASC o lo'o lata atu ia te oe
- faufautua atu ia te oe e uiga i au'aunaga o lo'o tu'uina atu e nisi fa'alapotopotoga o lo'o latou ofoina atu ai fo'i se fesoasoani (e pei o le Matagalua o Galuega ma Tupe Maua (Work and Income) o lo'o tu'uina atu leai ni penefiti).

O le Vaka Tautua ose tasi o ofisa fesoasoani a le (PACIFIC DIAS), e mafai ona e fa'afeso'taia i le telefoni; **0800 825 282**.

Pe fia le totogi o nei au'aunaga?

O le tele o au'aunaga mo i latou e lē o ato'ātoa le malosi o le tino ma le mafaufau o lo'o fa'atupeina atoa e le Matagalua o le Soifua Malōlōina. Ae peita'i, o nisi o au'aunaga e i ai lo latou lava tau, ma e ono mana'omia ai oe e totogi se vaega.

Nisi o au'aunaga o lo'o avanoa

O ala e feso'ota'i atu ai ma isi fa'alapotopotoga o lo'o fa'atupeina e le mālō o lo'o maua lea i leni ta'iala.

E i ai fo'i se vaega o lo'o fa'amatala atu ai au āiā tataua ona o oe o lo'o fa'aaogāina ni au'aunaga mo le soifua malōlōina.

O leni tusi o lo'o maua ai fo'i gagana ese'ese a le Pasefika.

Fa'apefea ona fa'atino le Su'esu'ega ma le Fa'atulagaina o mana'oga ma Au'aunaga mo'omia

Afai o lo'o e nofo i Niu Sila, ma o se tagata nu'u o Niu Sila ma o lo'o a'afia i se ma'i tumau o le tino ma le mafauau e le o fa'atupeina e le ACC, e ono mafai ona e mauaina ni au'aunaga o lo'o fa'atupeina e le Matagaluega o le Soifua Maloloina mo i latou e le o ato'atoa le malosi o le tino ma le Mafauau. O le ala sili ona fa'amautinoa ai o lou fa'afeso'ota'i atu lea i le fa'alapotopotoga o Su'esu'ega ma le Fa'atulagaina o mana'oga ma Au'aunaga mo'omia [Needs Assessment and Service Coordination (NASC)], e masani ona ta'ua o le NASC.

Tu'uina atu

E mafai e oe lava ia po'o se tasi o lo'o taua i lalo ona tu'uina atu oe i le vaega e Su'esu'ega ma Fa'atulagaina o mana'oga ma Au'aunaga mo'omia NASC, ae tatau lava ona iai le maliega:

- o lou āiga, āiga lautele po'o se tasi o lo'o va'aia oe
- se foma'i po'o se tasi o lo'o faigaluega i le soifua maloloina
- se tasi mai se fa'alapotopotoga po'o nofoaga faitele mo i latou e le ato'atoa le malosi o le tino ma le mafauau po'o au'aunaga lautele.

O nisi fa'alapotopotoga o le NASC e mana'omia se tusi talosaga. O fa'alapotopotoga uma lava e i ai lava a latou pepa fa'atumu mo le tu'uina atu o oe, e mafai ona latou lafoina atu ia te oe e fa'atumu. E mafai fo'i ona e maua se pepa talosaga i luga o le aupega o feso'ota'iga.

Agava'a

Ua faatulagaina e le Matagaluega o le Soifua Maloloina ni taiala e tatau ona fa'amalieina a'o le'i faia se fa'aiuga e tusa ma se fesoasoani latou te fa'atupeina ai oe.

O le fa'alapotopotoga a le NASC o le a latou fa'ailoaina atu pe e te agava'a pe leai.

Pe fa'apēfea ona ou mauaina se tasi o le NASC lata mai?

Mo le su'eina o telefoni ma ala e feso'ota'i ai ma se NASC o lo'o lata ane:

- telefoni le totogia – **0800 693 342** (0800 NZFDIC)
- asiasi i le – www.moh.govt.nz/moh.nsf/indexmh/disability-contact-nasc

Afai e sili atu ma le 65 ou tausaga, e mafai ona e mauaina se tautua a le NASC e ala mai i le ofisa o le soifua maloloina fa'alaitumalo.

Afai e te le fa'amalieina nei vaega mo le Matagaluega o le Soifua Maloloina ina ia mafai ai ona e mauaina se fesoasoani fa'aletupe, o le a fesoasoani atu le fa'alapotopotoga a le NASC e su'e nisi au'aunaga e mafai ona fesoasoani mo oe.

Su'esu'ega o Mana'oga

O se tasi mai le fa'alapotopotoga a le NASC o le a latou galulue ma oe e au'ili'ili po'o a tonu ou mana'oga. O lenei vaega e aofia ai le talanoa ma oe e uiga i galuega e mafai ona e faia mo oe, o a ni fesoasoani o lo'o e mauaina, o a ni fa'amoemoe o lo'o e fausia o a foi ni fesoasoani e te fia maua e fa'ataunu'uina ai nei fa'amoemoe.

Su'esu'ega fa'apitoa

O nisi o taimi e mana'omia ai nisi fa'amatalaga 'oto'oto e fa'ailoa atili ai ni ou mana'oga ma ni fesoasoani o lo'o fia maua. Ole NASC e ono tu'uina atu oe i se isi, o se fa'ata'ita'iga, e iai lona tomai fa'apitoa ile fa'atalanoaina o galuega po'o se tasi e fa'apitoa ile faia o fa'amalosi tino e mafai ona faia se su'esu'ega o ou mana'oga ma maua mai ai nisi auala e mafai ona fa'amalie ina ai ou mana'oga. E mafai fo'i e lau foma'i ona fa'asino 'oe i se tagata tomai fa'apitoa ile fa'atalanoaina o galuega po'o se tasi e tomai fa'apitoa ile faia o fa'amalosi tino mo le faia o se su'esu'ega.

Fa'atulagaina o Au'aunaga

E masani ona faia lenei vaega pe a uma ona faia le su'esu'eina o ou mana'oga. O se tasi o lo'o fa'atulagaina nei au'aunaga o le a latou fa'atalanoaina le ituāiga o au'aunaga e fetai ma ou mana'oga. O fa'amatalaga uma o le a e tu'uina atu o le a tusitusia lea ma fa'amauina i lalo i se vaega ua tā'ua o le fuafuaga po'o fa'amoemoega fa'ata'atia mo tagata ta'itoatasi.

O se tasi o lo'o fa'atulagaina au'aunaga o le a fa'ailoaina atu ia te oe ni fesoasoani ma ni fa'alapotopotoga o lo'o avanoa mo oe. E mafai ona e filifili po'o fea o nei vaega e te mana'o e fa'aaoga, e fuafua lava i fesoasoani o lo'o avanoa.

O le fa'afes o'otai ina e le NASC ni fa'alapotopotoga ma ta'uina atu i ai ni au'aunaga e latou te fa'atinoina mo oe – e pei ona fa'ailoa mai i totonu o ou fa'amoemoega fa'ata'atia.

E ono lē mafai ona fa'atupeina uma fesoasoani o lo'o tā'ua i totonu o ou manaoga e faata'atia i lalo o fesoasoani ma au'aunaga mo i latou e lē o Ato'ātoa le malosi o le Tino ma le Mafaufau. E mafai ona e fa'afoeina nisi o fesoasōani mo oe lava ia. O le NASC latou te fa'afeso'ota'ia nisi o fa'alapotopotoga e talafeagai.

E fa'apefea ona e talosaga mo se fesoasoani i au'aunaga mo i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau?

Mo le talosagaina o so'o se fesoasoani o lo'o tā'ua i totonu o lenei ta'iala, e mana'omia lou fa'atinoina o se su'esu'ega o mana'oga. O lona uiga e tatau ona e talanoa i lau foma'i masani po'o se tasi o lo'o fa'atinoina nei su'esu'ega mai le fa'alapotopotoga a le NASC e iloa tonu ai po'o ā ni mea o lo'o e mana'omia. O le fa'alapotopotoga a le NASC o le a latou fa'atinoina se su'esu'ega ma o le ā latou fautua atu fo'i i se fesoasoani e fetai lelei ma ou mana'oga. O le a latou fa'atulagaina fo'i nei au'aunaga mo oe.

O feso'ota'iga ma fa'alapotopotoga a le NASC i le vaega o le atunu'u o e alala ai o lo'o mauaina lea i le lisi o au'aunaga mo ē le ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau o lo'o i totonu o lenei ta'iala.

Mo le fa'afaigofieina o nei mea, e lelei ona e amata i le fa'afeso'ota'iina Au'aunaga e tu'uina atu Fa'amatalaga ma Fautuaga mo i latou e lē o Ato'atoa le malosi o le tino ma le Mafaufau (DIAS). E mafai ona latou fa'afeso'ota'ia oe po'o lou āiga ma tagata tonu lava ma au'aunaga e fetai tonu mo oe.

- Vaka Tautua – **0800 825 282** (0800 VAKATA)

O le Vaka Tautua o se au'aunaga fa'afaufautua mo tagata Pasefika i totonu o Niu Sila atoa ma e o galulue i Aukilani, Ueligitone ma Karaisitete ma e mafai ona latou tu'uina mai ni fa'amatalaga, fautuaga ma fesoasoani i le gagana fa'a-Pasefika.

O au'aunaga o lo'o tā'ua i lalo e mafai fo'i ona latou fesoasoani i tagata Pasefika ma o latou āiga e fa'ailoa atili atu ai nisi o fa'amatalaga e uiga i au'aunaga mo i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau:

- Au'aunaga mo i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau mai le Matagaluega o le Soifua Malōlōina – **0800 373 664**
- NZ Federation of Disability Information Centres – **0800 693 342.**

O ōu mana'oga

Fesoasoani mo oe ma lou āiga.

I lenei vaega

O ā ni 'au'aunaga o lo'o maua e oe ma lou āiga?

'Au'aunaga i se nofoaga lē tumau

'Au'aunaga e Fesoasoani i totonu o Fale ma Nofoaga Faitele (HCSS)

Fesoasoani i le fa'atupeina o le au Tausi Ma'i

Pulega Fa'a-Pitonu'u

Vaegātupe mo Mana'oga Taito'atasi

Soifuaga Lagolagoina

O ā ni au'aunaga o lo'o maua e oe ma lou āiga?

O tagata Pasefika o lo'o maua i le lē ato'ātoa o le malosi o le tino ma le mafauafau e masani ona tausia ma va'aia i totonu o ō latou lava āiga. O fesoasoani ma au'aunaga mo i latou e lē o ato'ātoa le malosi o le tino ma le mafauafau ua faia lea e fesoasoani ai i ā i latou o lo'o nonofo i totonu o ō latou fale ma fesoasoani ai fo'i iā i latou o lo'o tausia ma va'aia i latou nei.

O fesoasoani ma au'aunaga taūa o lo'o maua o:

- 'Au'aunaga i se nofoaga lē tumau
- fesoasoani i totonu o fale ma nofoaga lautele
- Fesoasoani tautupe mo i latou o lo'o Tausia oe.

O nei au'aunaga e suisuia lava mai i ni nai itulā i vaiaso ta'itasi i le 24 itulā, e fuafua lava i ou mana'oga.

'Au'aunaga i se nofoaga lē tumau

O le ā le 'au'aunaga lē tumau?

O nisi o taimi e mana'omia ai e i latou o lo'o maua i ni ma'i o le tino ma le mafauafau se malōlōga, e fa'apenā fo'i iā i latou o lo'o va'aia ma tausia tagata mama'i i taimi uma lava.

Ole 'au'aunaga i se nofoaga lē tumau, e maua ai le avanoa mo latou e galulue tumau ile tausia ma le va'aia o tagata e lē o ato'ātoa le malosi, e malōlō ai mo se taimi pu'upu'u ma puipuia ai le ono a'afia o latou soifua maloloina. E maua ai foi e lē o ma'i le fiafia ma nisi faalogona fou ao faia se malologa a latou e masani ona va'aia ma tausia o ia.

Mo lē o lo'o maua i ma'i o le tino ma le mafauafau, e ono:

- sua se tasi e va'aia ma tausia oe i lou fale, po'o
- nofo i se isi fale e mafai ona maua ai au'aunaga e fetai mo oe mo sina taimi pu'upu'u.

E fa'alagolago mea uma i ou mana'oga ma mana'oga olē tausia 'oe. O Auaunaga i se Nofoaga lē Tumau e fa'atino i totonu o pitonu'u ma e tele vaega e mafai ona filifili ai.

O se auaunaga i se nofoaga lē tumau, e tataua ona maua mai ai se si'osi'omaga saogālemu ma le fiafia e mafai ai e le aufaigaluega ona lagolago ia te oe e fa'atino lou sao i lou pitonu'u. Ole a fesoasoani foi lenei auaunaga e fa'afeso'ota'i atu oe ma latou e tausia ma va'aia oe i isi fa'alapotopotoga fesoasoani o lo'o iai.

E iai se tapula'a o 'au'aunaga i nofoaga lē tumau?

Ole aofai o auaunaga fesoasoani e totogi mo oe ma lē o tausia ma va'aia oe po'o lou aiga, e fa'alagolago i ou mana'oga ma itu'aiga o auaunaga oloo maua ile aai o loo e alala ai.

O 'au'aunaga i nofoaga lē tumau e mafai ona fuafuaina lelei, ina ia mautinoa e fa'aaoga fa'alausoso'o ia fesoasoani, po'o le fa'aaogaina foi e aunoa ma se fuafuaga. E maua le avanoa e aga'i ai i se nofoaga lē tumau pe a aliali mai ni mea fa'afuase'i po'o ni mea e le'i fuafuaina.

Au'aunaga e Fesoasoani i totonu o Fale ma Nofoaga Faitele (HCSS)

O ā Au'aunaga e Fesoasoani i totonu o Fale ma Nofoaga Faitele?

O Au'aunaga e Fesoasoani i totonu o Fale ma Nofoaga Faitele e fesoasoani lea mo i latou o lo'o maua i ni ma'i o le tino ma le mafaufau o lo'o nonofo i o latou lava fale. E aofia ai le fa'agaoiaina o galuega i totonu o fale ma le tausia o tino.

O le fesoasoani i le fa'atinoina o galuega i totonu o fale e aofia ai le:

- saunia o mea'ai
- tatāina o lavalava, fa'amamagoina o lavalava ma le gaugauina o lavalava
- galuega e tatau lava ona fai e mamā ai le fale, faamamaina o le kapeta ma tapenaina o le fale.

O le fesoasoani i le va'aiga o le tino e aofia ai le:

- fesoasoani i le ai ma le inu
- faiga ma le tatalaina o lavalava
- alafa'i mai i le taeao ma le saunia o le taimi e moe ai
- tā'ele po'o le alu atu i le fale lē taua
- fēalua'i i le fale.

O ai e mafai ona agava'a i se fesoasoani i totonu o fale ma nofoaga faitele?

O nei au'aunaga e avanoa lea mo i latou e:

- i lalo o le 65 tausaga le matua
- fa'amalieina uma vaega o lo'o fa'amatala atu i a i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau
- ua uma ona faia ni su'esu'ega ma au'ililiga ma ua iloa ai e mana'omia se fesoasoani i totonu o fale.

Mo le mauaina o ni fesoasoani mo le fa'atulagaina o le nofo ai i le fale, e masani ona mana'omia oe ia e umia se Pepa e te agava'a ai i Au'aunaga Faitele. (Community Services Card). Mo tama'iti e i lalo o le 16 tausaga e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le māfaufau o lo'o fia maua le fesoasoani i totonu o fale, e tataua ona su'esu'ea ma fa'ailoa mai lo latou mana'omia o nei au'aunaga ma o ō latou Mātua ma Mātua tausī e tataua ona latou umia se Pepa e agava'a ai i Au'aunaga Faitele.

Mo nisi fa'amatalaga e uiga i le Pepa e agava'a ai i Au'aunaga Faitele ma fa'ailoa atu ai pe fa'apēfea ona talosagaina se pepa, va'ai le Matagalua o Galuega ma Tupe Maua (Work and Income) mo nisi fa'amatalaga. O ala e mafai ai ona fa'afeso'ota'i atu le Matagalua o Galuega ma Tupe Maua (Work and Income) o lo'o i le Fa'asinomaga o au'aunaga mo e lē o ato'atoa le malosi o lē tino ma le mafaufau i le itulau e 49.

Fesoasoani i le fa'atupeina o le au Tausi Ma'i

O le ā le Fesoasoani mo le fa'atupeina o le au Tausi Ma'i?

O le fesoasoani mo le Fa'atupeina o le au Tausi ma'i o lo'o fa'atupeina lea e le Matagalua o le Soifua Malōlōina e fesoasoani mo i latou o lo'o tausīa ma va'aia i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau i taimi uma lava ae e lē o totogia, ina ia mafai e lenei tagata tausī ma'i ona faia se malōlōga pu'upu'u.

O se isi e mafai ona fesoasoani e va'aia se tasi e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le māfaufau a'o faia se malōlōga pu'upu'u a lē e masani ona faia lenei galuega.

O lenei tupe e totogiina e lenei tagata Tausi ma'i fesoasoani. O le tele o itulā po'o aso e tausīa ai le ma'i e fuafua i mana'oga o le Tausi ma'i ma le ma'i o lo'o latou va'aia.

O ai e tausi ma'i i taimi uma?

O se tausi ma'i i taimi uma o le tagata lea (po'o tagata) o lo'o i ai le fa'amoemoega atoa e tausi ai ma va'aia se tasi e le o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafauafau. O se tausi ma'i taimi uma e tataua ona ia faia lenei galuega o lo'o ia faia mo se taimi e sili atu ma le fa'itulā e le o tologia. Mo tagata Pasefika, e masani lava ona aofia ai le sili atu ma le tasi le tagata o lo'o va'aia, e pei o mātua, tuagane ma uso ma le āiga lautele o lo'o nonofo fa'atasi uma i se fale e tasi.

O ai e mafai ona fesoasoani i le tausiga?

O le tupe mo i latou o lo'o fesoasoani i le tausiga e mafai ona totogiina atu i se tasi o lo'o mafai ona fesoasoani i le tausiga ina ia mafai ai ona faia se malōlōga a le tausi ma'i i taimi uma. E mafai ona faia e uō, tagata o āiga, tuāoi po'o tagata o lo'o faigaluega i totonu o nofoaga faitele.

O se tagata tausi ma'i fesoasoani e le mafai ona nonofo fa'atasi ma le tausi ma'i i taimi uma atoa ai ma le e le o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafauafau i se tuātusi e tasi. Fa'ata'ita'iga, mātua po'o uso ma tuagane po'o nisi o le āiga lautele o lo'o nonofo fa'atasi ma le ma'i e le mafai ona avefa ma tausi ma'i fesoasoani ma totogi atu i ai le tupe.

O leā le taimi e le mafai ai ona fa'aaoga le tupe fesoasoani mo le Tausi ma'i Fesoasoani?

O le tupe fesoasoani mo le Tausi ma'i Fesoasoani e le mafai ona fa'aaogaina:

- a'o faigaluega le tausi ma'i i taimi uma i se isi mea
- e mātua po'o se pa'āga a le e le o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafauafau o lo'o tausia ia i taimi uma
- mo se fesoasoani i le taimi fa'ato'a e te'a mai ai mai le falema'i
- pe a nonofo fa'atasi le tausi ma'i fesoasoani ma le tausi ma'i i taimi uma.

E a'afia lau tupe maua mai lafoga i le tupe mo le tausi ma'i fesoasoani?

E i'ai taimi, e ono mana'omia oe e totogi se lafōga mai tupe o lo'o maua mai i le Fesoasoani tausi ma'i. E fuafua lava fo'i i tulaga o lo'o i ai tagata ta'ito'atasi.

Mo nisi fa'amatalaga ma fautuaga e uiga i lafōga, fa'afeso'ota'i le Matagaluega o Tupe maua ma Lafōga. Afai o lo'o e mauaina se penefiti, e mafai e le Matagaluega o Galuega ma Tupe Maua ona tu'uina atu nisi fa'amatalaga. Mo le fa'afeso'ota'iina o nei fa'alāpotopotoga, silasila i le Fa'asinomaga o Auaunaga mo ē le o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafauafau o lo'o i totonu o lenei ta'iala.

Pulega Fa'a-Pitonu'u

O le ā le Pulega Fa'a-Pitonu'u?

O latou e feagai ma Pulega Fa'a-Pitonu'u (LACs) e savavali fa'atasi ma tagata e lē ato'atoa le malosi ma o latou aiga e fesoasoani ile faia o fuafuaga ina ia maua e i latou se soifuaga lelei. E fesoasoani i latou i tagata e lē o ato'atoa le malosi ina ia 'ausia o latou fa'amoemoega e auala ile tu'uina atu iai o fa'amatalaga ma atina'e ai lo latou vafeagai ai ma isi tagata ole pitonu'u o alala ai. E fesoasoani foi i latou i nu'u ma pitonu'u ina ia mafai ona aofia ma latou talia lelei tagata e lē o ato'atoa le malosi ole tino ma le mafaufau.

O ai e mafai ona fa'aogaina se tasi ole Pulega Fa'a-Pitonu'u?

O so'o se tasi e alala i Sisifo ma Sasae ole itumalo ol Bay of Plenty, e mafai ona ia fa'afeso'ota'i se sui ole Pulega Fa'a-Pitonu'u (LAC) mo nisi fa'amatalaga e uiga i tagata e lē o ato'atoa le malosi. E maua foi le fesoasoani faifai umi mo tagata uma e fa'amalie ina aiaiga a le Matāgaluega ole Soifua Maloloina mo tagata e lē o ato'atoa le malosi

O ai e te fa'afeso'ota'ia?

Afai e te nofo i Bay of Plenty i Sisifo, o ou sui mo Pulega Fa'a-Pitonu'u (LACs) o:

Debbie Davidson, 21 Main Rd, Katikati
Phone: 07 549 0855, Mobile: 027 450 8872
Email: debbie@lacbop.org.nz
Area: Waihi Beach to Bethlehem

David Vaaulu, 1003 Cameron Road, Gate Pa
Phone: 07 578 2580, Mobile: 027 450 8876
Email: david@lacbop.org.nz
Area: Tauranga Central to Pyes Pa, Welcome Bay

Jenny Dawber, 1003 Cameron Road, Gate Pa
Phone: 07 579 1944, Mobile: 027 450 8877
Email: jenny@lacbop.org.nz
Area: Otumoetai, Mount Maunganui to Girven Road

Larissa Clarke, 94 Jellicoe Street, Te Puke
Phone: 07 573 3996, Mobile: 027 450 8873
Email: larissa@lacbop.org.nz
Area: Otamarakau, Te Puke, Papamoa to Girven Road

Afai e te nofo i Bay of Plenty i Sasae, o ou sui mo Pulega Fa'a-Pitonu'u (LACs) o:

Dany Sears, 81 McAlister Street, Whakatane
Phone: 07 307 2030, Mobile: 027 588 2698
Email: dany@lacbop.org.nz
Area: Whakatane, Ohope and Coastlands

Theresa Mika, 81 McAlister Street, Whakatane
Phone: 07 307 2030, Mobile: 027 588 2699
Email: theresa@lacbop.org.nz
Area: Waimana, Ruatoki, Taneatua, The Plains, Matata, Edgecumbe, Kawerau, Murupara

Peggy Hita, 38 King Street, Opotiki
Phone: 07 315 5016, Mobile: 027 588 2700
Email: peggy@lacbop.org.nz
Area: Opotiki and the East Coast

More info at <http://lacbop.org.nz/> or email info@lacbop.org.nz

Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi

O le ā le Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi?

Ole Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi o se faiga lea e totogi ai galuega fesoasoani, e mafai ai e tagata e lē o ato'atoa le malosi (po'o nisi ua filifilia po'o nisi o latou aiga e faia fa'aiuga mo latou) ona pulea ma fa'asoa lelei alamanuia ua fa'atatauina mo i latou ile mae'a ai o se su'esu'ega e faia e se Tagata Su'esu'e o Mana'oga ma le Fa'alapotopotoga Fa'atonutonu mo Auaunaga (NASC). E maua mai ai foi nisi avanoa se tele mo tagata e lē o ato'atoa le malosi e filifili ai le faiga ma le taimi e fa'aaoga ai fesoasoani ua fa'atatauina mo latou, ae po'o ai foi e tatau ona fa'atino ina ia galuega fesoasoani.

O ā mea e mafai ona fa'aaoga iai Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi?

O le Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi e tele faiga e mafai ona fa'aaogaina ai, e aofia ai le totogi ai o ni tagata faigaluega lagolago ma fuafua ai pe fa'apefea ona fa'aaoga le latou fesoasoani, poo le totogi ai foi o ni tagata mo le tausiga ma pulea ai le fa'atino ina o auaunaga uma.

E mafai ona fa'atau ai ni auaunaga lagolago e pei ona fa'atino e tagata faigaluega lagolago (e aofia ai tagata faigaluega taitoatasi poo tagata ma faalapotopotoga e faa-konekarate), atoa ma le totogi o tagata faigaluega fesoasoani.

O le Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi e mafai ona fa'aogā e fa'a-faigaluega ai tagata fesoasoani pe afai o sea tagata, e lē ole toalua poo le pa'aga po'o matua foi ole tagata e lē ato'atoa le malosi, ma o sea tagata e lē nofo ile fale ole tagata e lē ato'atoa le malosi.

Ole Vaegātupe mo Mana'oga Ta'ito'atasi, e lē aofia ai le tau mo isi auaunaga e totogi e le Malo, tau o fuala'au, meafaigaluega, fa'aleleia atili o fale, tafaoga, mea-fa'afiafia pe o nisi mea e patino ia te oe po'o lou aiga, ma e lē fa'aogāina foi e pei o le totogi o se tagata e toatasi po'o lona aiga.

Ole a le Fesoasoani Patino mole Tagata (EIF)?

Ole Fesoasoani Patino mo le Tagata (EIF), e mafai ai e tagata e le ato'atoa le malosi ona fa'atau ai ni auaunaga se tele po'o ni meafaigaluega e fesoasoani ia latou mo a latou polokalame. E iai ta'iala a le Matagaluega ole Soifua Maloloina mo le ituaiga o fesoasoani tau tupe e mafai ona fa'aogāina

O ai e mafai ona talosaga mo le EIF?

Ole EIF o loo avanoa nei mo tagata o loo latou mauaina Auaunaga Fesoasoani Mo E Lē Ato'atoa le Malosi i totonu o le itumalo Bay of Plenty i Sisifo ma Bay of Plenty i Sasae.

E fa'apefea ona fa'atino?

E faigofie sitepu e lua e fa'agasolo ai:

1. O tagata e lē ato'atoa le malosi e nonofo i Sasae ma Sisifo ole Bay of Plenty, e mafai ona talanoa i le Support Net, Fa'alapotopotga Fa'atonutonu mo Auaunaga (NASC), ina ia iloa ai pe o se tasi lea o faiga e mafai ona latou fa'aogāina:
2. Afai e mafai, o lesi sitepu ole faia o se fuafuaga fa'atasi ma le aiga ma isi tagata e pei ole Fa'atonu mo lea pitonuu (Local Area Coordinator)

O ai e te fa'afeso'ota'ia?

Support Net:

Ph 07 571 0093,

510 Cameron Road, Tauranga.

Email: supportnetbop@bopdhb.govt.nz

Local Area Coordination:

Whakatane, Ph **07 307 2030**;

Tauranga, Ph **07 578 2580**,

Email: info@lacbop.org.nz

Website: <http://lacbop.org.nz/>

Soifuaga Lagolagoina

O le ā le Soifuaga Lagolagoina?

Ole Soifuaga Lagolagoina o se 'au'aunaga e fesoasoani i tagata e lē ato'atoa le malosi ina ia soifua tuto'atasi e auala ile lagolagoina o latou i vaega olo latou olaga e manaomia ai le fesoasoani. O vaega e ono mana'omia ai le fesoasoani e mafai ona aofia ai le fa'aaogāina o nofoaga ma mea faitele ile pitonuu o e nofo ai, faia o fa'atauga, fa'asoasoina lelei o tupe po'o le kukaina foi o mea'ai, ma le fesoasoani ile taimi e feagai ai ma ni ofisa ole Malo e pei ole Ofisa o Galuega ma Tupe Maua (WINZ) po'o lau faletupe.

Ole ā oulua galulue fa'atasi ma se tagata faigaluega fesoasoani, i lou fale, ae peitai, e maua lava lea fesoasoani i taimi ma nofoaga ole ā malilie iai. O lenei fesoasani e fa'atino e se fa'alapotopotoga ua fa'a-konekarate ma le vaega o Auaunaga Lagolago mo Tagata E Lē Ato'atoa le Malosi (Disability Support Services) a le Matagaluega ole Soifua Maloloina.

Ole auaunaga lenei ole Soifuaga Lagolagoina, e lē mafai ona faaogaina mo le tausiga masani o oe, pe totogi ai nisi mea i totonu o lou fale, poo le tau o ni a'oa'oga ma isi tulaga fa'apenā.

O ai e mafai ona maua le Soifuaga Lagolagoina?

O so o se tasi ua atoa le 17 tausaga ma sili atu ole soifua, ua fa'amaonia i se su'esu'ega ua agava'a i aiaiga a le Matagaluega ole Soifua Maloloina mo fesoasoani e auala mai le vaega mo Auaunaga Fesoasoani mo E Lē Ato'atoa le Malosi (Disability Support Services)

O le ā le umi oute maua ai se fesoasoani mai le Soifuaga Lagolagoina?

Ole Soifuaga Lagolagoina, o se auaunaga e fa'atino i totonu o se vaitaimi ole a malilie iai, ina ia mautinoa e ausia ma taunu'u ou mana'oga uma. Ole umi la, e tele mea e fa'alagolago i ai – ole umi e iloa i se su'esu'ega e tatau ona e maua ai lenei fesoasoani, ole a le umi e mafai ai ona e ausia ma faataunu'u ou mana'oga, atoa ai foi ma le iloa ua lava le fesoasoani e te maua mai isi tagata oloo i lou siosiomaga ina ia mafai ai ona e soifua ise tulaga tuma'oti.

O le ā le mea e tupu i a'u tupe maua?

O au tupe maua uma, po'o fea lava e maua mai ai, ole ā alu i totonu o se teugatupe e te filifilia, ma o oe lava e iai le pule ato'atoa i au tupe. Peita'i ane, e ono mafai ona fa'apea e te mana'omia se fesoasoani ile fa'asoasoina lelei o au tupe, ma a fai o lea le tulaga, ole a fesoasoani le tagata o loo oulua gaulue ma lagolago ia te oe ile pulea ma le faafoeina o lea vaega.

Auaunaga Fesoasoani mo ē maua ile Ma'i ole Maufau e Faigatā ai Feso'ota'iga, po'o le Otisi (ASD).

O le Fa'alapotopotoga ole IDEA Services, latou te fa'afoeina ai ni polokalame i itu eseese o Niu Sila e fesoasoani ai i aiga e iai se tagata e a'afia ile Ma'i lenei e ta'atele i tamaiti e faigata ai ona feso'otai po'o le Otisi (ASD).

'Au'aunaga mo Feso'ota'iga ma le Amio

Ole Auaunaga tau Feso'ota'iga ma le Amio mo e a'afia ile Ma'i ole Otisi (ASD), e maua ai le fesoasoani mo matua ma aiga e auala i ni mafutaga faalea'oa'oga mo le amio, atoa ma ni polokalame taitoatasi mo tamaiti e faamamafaina ai le itu tau feso'ota'iga faapea tomai lautele atoa ma le amio.

O lenei auaunaga e mo aiga o tamaiti ma talavou ua faamaonia le a'afia ile Ma'i ole Otisi po'o le (ASD) e i lalo ifo ole 19 tausaga le matutua.

E mafai e le Fa'alapotopotoga Fa'atonutonu mo Auaunaga (NASC), i le pitonuu oloo e nofo ai, ona fa'asino oe i se Auaunaga mo Feso'ota'iga ma le Amio ole ma'i ole Otisi (ASD), po'o:

- Fomai fa'apitoa mo tamaiti, fomai ole mafaufau, po'o se isi tagata tomai fa'apitoa i gasegase ole mafaufau ma e iai le tomai i le Ma'i Otisi.
- Ofisa Fa'atonu Tau Atia'e ole Ma'i Otisi (ASD) mai Komiti Fa'afoe ole Pulega o Falemai Fa'aitumalo

Mo nisi fa'amatalaga e uiga ile polokalame, fa'afeso'ota'i le Fa'atonu o le ASD ile Auaunaga Fa'apitoa ole IDEA Specialist Services ile telefoni e le totogia 0800 273 7587.

ASD Plus – A'oa'oga mo Aiga

Ole ASD Plus, o se polokalame mo matua ma aiga o tamaiti o ao'oga i amata e i lalo ole ono tausaga le matutua e a'afia ile Ma'i Otisi (ASD).

Ole ASD Plus e fesoasoani i aiga ile a'oa'o ma malamalama lelei ile ma'i Otisi (ASD) ina ia o latou silafia ma manino lelei ile a'afiaga o le tamaitiiti ile Otisi (ASD), ma a'oa'o i ni auala ma ni faiga e fesoasoani ai ile olaga tuputupu a'e olea tamaitiiti.

E fa'apefea ona fa'atino lenei polokalame?

O aiga e a'afia ile ASD Plus ole a asiasi atu iai se tasi i lo latou aiga e:

- feiloai ma fa'amautū feso'otaiga ma aiga
- ia iloa lelei ma malamalama i aiga taitasi aemaise o latou mana'oga, atoa ma malosí'aga
- fuafua ma fa'atulaga le polokalame ia fetau ma mana'oga o tagata ole aiga ma
- sailia le auala aupito sili e mafai ai ona fa'atino ma tiliva ai le polokalame.

E tolu ni auala e mafai ai ona avea ma vaega ole ASD Plus, e fuafua lava i mana'oga o le aiga:

1. Polokalame e faia mo tagata o ni aiga – e masani ona tai lua vaiaso ma faia.
2. Polokalame fa'apitoa mo se aiga e tasi e fa'apitoa i o latou mana'oga
3. A'oa'oga e faia i luga ole initaneti, dvd, tusi ma pepa e faitau, atoa ai foi ma fesootaiga ile telefoni/imeli/po'o talanoaga fa'afesaga'i, e fuafua lava i mana'oga ma le mea e iai se aiga.

O ia tulaga e mafai ai ona matou fa'amalie ina mana'oga o tagata e nonofo i nu'u i tua ma vaega e tau mamao ese ma a'ai, e ma mafa iai ona fa'atino i se tulaga lelei mana'oga tau i le gagana ma aganu'u o tagata e a'afia.

Mo nisi fa'amatalaga e uiga ile polokalame ole ASD Plus, fa'afeso'ota'i le Fa'atonu mo le Auaunaga Fa'apitoa a le ASD Specialist Services ile telefoni e le totogia **0800 273 7587**.

E fa'aapefea ona e talosaga?

Mo le talosagaina o nei fesoasoani ma au'aunaga, e tatau ona faia sau su'esu'ega o ou mana'oga e se tasi mai le NASC o lo'o lata ane ia te oe.

E mafai ona e talanoa atu i lau foma'i e uiga i ou mana'oga ma e mafai ona tu'uina atu oe e le foma'i i fa'alapotopotoga a le NASC o lo'o lata ane ia te oe, e faia ni su'esu'ega o ou mana'oga. O le ā latou fa'ailoaina mai ai au'aunaga tonu e fetau ma ou mana'oga. Afai e fa'ailoa mai i su'esu'ega lou mana'omia o nei au'aunaga, o le ā fa'apea loa ona fa'atulagaina ma fa'agaoioi e le NASC ni au'aunaga ma fesoasoani mo oe. I nisi vaega, e mafai lava fo'i e lau foma'i ona tu'u sa'o oe mo le fesoasoani tau tupe mo fesoasoani tausima'i.

Mo nisi fa'amatalaga:

O le fa'alapotopotoga a le NASC i le vaega o lo'o e nofo ma alala ai o lo'o i le Tusi o Fa'asinomaga o Auaunaga mo ē le o atoatoa le malosi o le tino ma le mafaufau o lo'o i totonu o lenei ta'iala.

Afai lava o lea, e mafai foi e se faufautua mai le Au'aunaga e tu'uina atu Fa'amatalaga ma Fautuaga mo i latou e lē o Ato'atoa le malosi o le tino ma le Mafaufau (DIAS)- ona tu'uina atu lea o oe i au'aunaga tonu ma fetau mo oe.

- Vaka Tautua – **0800 825 282** (0800 VAKATA)
- Ministry of Health, Disability Support Services – **0800 373 664**
- NZ Federation of Disability Information Centres – **0800 693 342**.

MANATUA: Afai o lo'o fa'atupeina lou ma'i e le ACC, o le ā lē mafai ona e agava'a i nei au'aunaga. Ae peita'i, o le ACC o lo'o latou fa'atupeina fo'i ni fesoasoani, o lea, e tāua ai le fa'afesili atu i ai i se fesoasoani latou te mafaia mo oe:

- ACC – **0800 101 996**

O lou lava fale

Fesoasoani mo le nofo ai i totonu o nofoaga faitele (fale, tupe ma ala o feoā'iga).

I lenei vaega

AO ā Au'aunaga ma Fesoasoani mo le nofo ai i totonu o Nofoaga Faitele?

E mafai ona fesoasoani mai le vaega o Matagaluega o Galuega ma Tupe Maua?

O ā Au'aunaga ma Fesoasoani mo le nofo ai i totonu o Nofoga Fajtele?

Mo nisi o tagata Pasefika o lo'o i ai ni ma'i o le tino ma le māfaufau, o le nonofo ai i totonu o nofoaga fajatele, o lo'o maua ai se fesoasoani, o le mea e sili lea mo i latou ma o latou āiga.

O le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina o lo'o latou fa'atupeina au'aunaga mo i latou o lo'o maua i ma'i o le tino ma le mafauafau, e fia nonofo ese mai i o latou āiga, ae mana'omia se fesoasoani ina ia mafai ai ona nonofo lava na o latou. O nei au'aunaga ua tā'ua lea o le Au'aunaga mo Fesoasoani mo le nofo ai i totonu o Nofoga Fajtele (Community Residential support Services or CRSS).

O Au'aunaga ma Fesoasoani mo le nofo ai i totonu o Nofoga Fajtele e fesoasoani lea i le tagata ma'i ina ia:

- avea ma vaega o lo latou nofoaga fajatele
- ola tutoatasi so'o se taimi
- faia ni ā latou lava fa'ai'uga
- pulea o latou lava olaga
- mafai ona faaalua o latou manatu i au'aunaga
- aafia o latou āiga pē a manana'o i ai.

E lua ni ituaiga o au'aunaga autū mo:

- tagata e lē o ato'atoa le malosi o le mafauafau
- tagata e lē o ato'atoa le malosi o le tino po'o a'afia i ni ma'i e pei o le lē lelei o le va'ai po'o le lē lelei o le fa'alogo.

E fa'aapefea ona faia nei galuega?

O Au'aunaga ma Fesoasoani mo le nofo ai i totonu o Nofoga Fajtele, o lo'o fa'atupeina lea e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina mo tagata o lo'o:

- umi atu i le 6 masina ona maua i ni ma'i o le tino ma le mafauafau tumau:
 - e i lalo o le 65 tausaga le matua (o tagata e 65 tausaga ma sili atu, e mafai ona mauaina nei fesoasoani pe afai e nonofo i nofoaga fajatele, ae lē i aulia le 65 tausaga le matutua)
 - ua uma ona faia ni su'esu'ega e se tasi mai le NASC o lo'o i lalo o le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina, ma ua fa'ailoa mai ai le 'tāua' o le nofo ai i totonu o nofoaga fajatele, ona o se ala sili lea mo le fa'ataunu'uina o mana'oga
- e lē mafai ona agava'a i se tupe maua mai le ACC.

E fa'atupeina e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina nofoaga e pei o fale, po'o fale totogi o lo'o nonofo ai ni tagata e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le māfaufau ma isi tagata. E tofu lava le tagata ia ma lona potu moe, ma o le tele fo'i o nei fale e faigofie ona feoa'i ai tagata mama'i.

O le tele o nisi taimi, o tagata o lo'o nonofo i fale e i ai se tasi e mafai ona latou fa'amoemoe ato'atoa i ai e fesoasoani malosi ia i latou i le fa'amalamalamaina o ni matā'upu, faiga o ni fa'ai'uga, ma nonofo lelei ai ma isi fo'i o lo'o a'afia i ni ma'i o le tino ma le mafauafau. O sau filifiliga i au'aunaga i totonu o fale, nofoaga e te fia nofo ai, o ā ni fesoasoani e te agava'a i ai ma o ā fo'i ni au'aunaga o lo'o mafai ona maua i le vaega o le atunuu o loo e alala ai, o leā fa'alagolago tele lava i le a'afiaga o loo iai lou mai.

Afai e te nofo i se fale mautotogi, o le ā e sainia se feagaiga e fa'atulaga mai ai matafaioi a le ofisa, fa'apea ma le tagata nate fa'aaogaina le auaunaga. O le ā auilili mai ai foi ma ituiaga auaunaga, e mafai ona maua, fa'apea ma lē na te totogina.

O Au'aunaga ma Fesoasoani mo le nofo ai i totonu o Nofoga Fitele e mafai ona maua mo le 24 itulā pe ā mana'omia, e aofia ai:

- fuafuaina ma le fa'atulagaina o mea'ai
- vaaia lelei o lou tino e pei o le fa'atā'ele, tofuina o le ulu, po'o le fufuluina o nifo
- o galuega i le fale e pei o le tagāmea, ma le tapenaina o le fale
- a'oa'oina o ni tomai fou ma nisi mea fou
- alu ese atu ma le fale ma faia galuega i totonu o nofoaga lautele e pei o le fa'atasi atu lea i se tu'ufa'atasiga o tagata fesoasoani, ma tafafao fo'i ma isi tagata
- fesoasoani ia te oe i le alu atu i le foma'i, foma'i nifo, fale oti ulu po'o fale tupe.

O ā ni galuega e faia i totonu o fale i aso uma?

O le tele o fale, e tou te a'ai mea'ai fa'atasi ma isi tagata o lo'o tou nonofo fa'atasi, i le tou fale ma fai foi isi mea e pe i o le matamataina fa'atasi o le TV po'o le filifili fo'i po'o fea ni mea e asiasi i ai i le fa'aiuga o le vaiaso.

E i ai fo'i ia te oe le aiā e faia ai ni mea e te mana'o i ai na o oe ma fai ni au oe lava uō. O tagata uma e nonofo i le fale, e i ai lava a latou fuafuaga fa'ata'atitia o lo'o fa'ailoa mai ai ni ō latou fa'amoemoega ma ni mea e manana'o ai ina ia galulue ia. O fale uma fo'i e mafai ona aofia ai tagata o āiga ma nisi mai isi au'aunaga i le faiga o nei fuafuaga fa'ata'atitia.

O au fuafuaga fa'ata'atitia e mafai ona aofia ai:

- ni mea o le a tutupu i au fuafuaga fa'ata'atitia mo e se taimi pu'upu'u ma le taimi o lumana'i, e pei o le fa'afeso'ota'i ma se pā'aga po'o isi tagata o lo'o e manatu e mafuta i ai
- le faia o ni au uō ma fa'ataga ona omai e asiasi mai oe
- ā'oa'oina o ni Matāgaluega tomai fou, ma fa'amautinoa o lo'o fa'amalieina ou mana'oga, e pei o le fa'aleagaga ma le aganu'u
- le fa'amautinoa ai se lagolago ma se fesoasoani i au fuafuaga fa'ata'atitia
- pe fa'aapefea ona a'afia lou aiga ma fa'aaogā isi au'aunaga ma aumaia i totonu o lou āiga i au fuafuaga fa'ata'atitia
- le igoa o le tagata o le a fesoasōani iā te oe, ina ia faataunuuina ai o nei fuafuaga fa'ata'atitia.

O ai e totogia le a?

O le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina e fa'atupeina nei au'aunaga, ae e te totogia nisi o vaega.

Afai e te mauaina se tupe maua mai le Matāgaluega o Galuega ma Tupe Maua, o se vaega o nei tupe o le a tu'uina atu lea i tau o nei au'aunaga. E tu'u se vaegā tupe o totoe ma oe, e tā'ua o le Alauni a oe, mo ni mea e te mana'omia e pei o lavalava, fasimoli ta'ele, mea e fa'aaogā mo tusitusiga, tusi ma mea fa'afiafia.

Ae fa'aapefea pē a sūia ou mana'oga?

O le tagata o le a fa'atulagaina ni au'aunaga mo oe o le a ia siakiina i tausaga ta'itasi e fa'amautinoa o lo'o fetau lelei nei au'aunaga mo oe. E tai tolu tausaga ma faia se su'esu'ega fou o lou ma'i, o le a faia lea i tausaga ta'i tolu ma fai.

Afai o le a sūia ou mana'oga, o le a fautuaina oe e lē o lo'o fa'atulagaina ni au'aunaga mo oe ole toe sūia o se fale e te nofo ai e sili ona fetau lelei mo ma ou mana'oga. Afai e o'o i le tulaga lea, e lē mafai ona e alu ese mai se'i vagana ai ua uma ona fa'atalanoaina lelei ma malilie uma i ā oe, ma lou āiga ma se tasi e fa'afaufautua mo oe fa'atasi ma lē o lo'o fa'atulagaina au'aunaga mo oe.

Fesili i se tasi e te fa'amoemoeina e fa'atasi atu i se fonotaga ma oe.

Afai e lē o sa'o lelei mea uma, ia e fa'aali ma fa'aleo lou manatu. E i ai lau aiā e faia ai se fa'aseā. Va'ai i le vaega o lo'o i ai ni fa'amatalaga mo "O au Aiā Tatau" i totonu o lenei ta'iala.

Ae ā pe a e nofo i totonu o se fale o tagata tausi?

Afai o lo’o fa’atupeina oe e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina lou nofo ai i totonu o se fale o tagata tausi po’o se falema’i, e tutusa lelei auaunaga ma aiā tatau e te mauaina fa’apea ma aiā tatau e tutusa lelei ma tagata o lo’o nonofo i totonu o fale i nofoaga faitele.

O ni filifiliga e tusa ma le mea o lo’o e nofo ai ma le ituāiga fesoasoani o lo’o e mana’omia, o le ā siakiina, ae lē’ i faia se fa’ai’uga mo oe e te nofo i totonu o se fale o tagata tausi.

Ae ā pe a e alu i le falema’i?

Afai e te alu i totonu o se falema’i, o leā fa’aaauau lau tupe maua fua, po’o lau penefiti o le a maua lea e pei ona masani ai, se’i vaganā ua e nofo i le falema’i mo le sili atu ma le 13 vaiaso.

O le fa’aaauau ona totogi auaunaga masani a le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina e totogia pea au’aunaga masani mo le fa vaiaso, ona latou totogia lea na o le 50 pasene o le tau masani mo le isi 10 vaiaso. A uma lea taimi a o lo’o e iai pea i totonu o le falemai, afai o lo’o e nofo ai pea i le falema’i, o nisi fuafuaga o le a faia lea e le fa’alapotopotoga a le NASC ma se fa’alapotopotoga o lo’o tu’uina atu ai ni au’aunaga mo oe. O le tele o taimi e te toe fo’i lava i le fale na e i ai muamua.

Filifiliga e Nofo ai i Tulaga Masani

O le ā le Filifiliga e Nofo ai i Tulaga Masani?

O se isi lea filifiliga e mafai ona maua, e ese ai mai auaunaga mo tagata e matuā ogaoga i tulaga le ato’atoa o lo latou malosi, ia o loo tausia i totonu o ni nofoaga, ina ia mafai ona filifili le mea e nofo ai i lo latou faitalia. Ole a iai foi ia i latou le faitalia i fesoasoani e latou te mana’omia. Ole taimi nei la, e na o Aukilani ma le Waikato o loo maua ai lenei ituaiga o auaunaga.

O ai e agava'a mo le Filifiliga e Nofo ai i Tulaga Masani?

O le Filifiliga e nofo ai i Tulaga Masani, e mo tagata o loo nonofo i Aukilani ma le itumalo o Waikato ma o loo:

- nonofo ma tausia i totonu oni nofoaga, ae ua manana'o e o ese mai ma nonofo i ni fale e mautotogi ai, pe lisi foi e latou
- nonofo i fale o latou matua, ma e tutusa o latou mana'oga ma tagata o loo tausia i totonu o ni nofoaga, ae ua manana'o e nonofo i ni o latou lava fale e mautotogi ai ma latou lisi ina
- nonofo i nisi vaega ae ua le manuia lava le tulaga ua iai, ma e masani ona faamalosia ai le avatu i se nofoaga e tausia ai, ae le mana'o ai lea tagata po'o lona aiga.

E tatau ona agava'a tagata mo auaunaga fesoasoani mo e lē o ato'atoa le malosi, o le Matāgaluega ole Soifua Maloloina, e mafai ona agai atu mo le fa'aaogāina ole Filifiliga e Nofo ai i Tulaga Masani.

E fa'apefea ona fa'atino?

O Fa'alapotopotoga e feagai ma le Su'esu'eina o Mana'oga ile itumalo o loo e alala ai, ua uma ona latou silafia tagata faigaluega agava'a e fesoasoani i tagata ma aiga ina ia filifili ai pe talafeagai lenei polokalame mo latou pe leai. O se vaega taua o lea tulaga ole silasila lea poo le a le ituaiga o polokalame o loo iai e mafai ona faataunuu ai lea tulaga.

E valu le aofai o faalapotopotoga ua uma ona pasia, e lagolagoina tagata i se vaega ole Filifiliga e Nofo ai i Tulaga Masani. Ole latou matafaioi ole fesoasoani lea i tagata e le o ato'atoa le malosi, faatasi ai ma o latou aiga ma uo, ina ia atina'e ma faatulaga fuafuaga ile faiga, e faaaogaina ai le vaegātupe ole a o latou maua.

O ai e fa'afeso'ota'i?

O isi faa'amatalaga uma e uiga ile Filifiliga e Nofo ai i Tulaga Masani, e mafai ona maua mai ile Taikura NASC, Auckland:

Liz Tohu, mobile **027 588 3342** or Email: **Elizabeth.tohu@taikura.org.nz**

DSL NASC, Waikato:

Nellie Harris, Ph **07 839 1441** or Email : **Nellie.Harris@waikatodhb.health.nz**

Or visit: **<http://www.health.govt.nz>** and search for Choice in Community Living

E fa'aapefea ona e talosaga?

Mo le talosagaina o nei au'aunaga e tataua lava ona faia ni su'esu'ega o ou mana'oga.

E mafai ona e talanoa atu i se tasi o le NASC o lo'o lata ane ia te oe e fa'atulaga ai lenei fa'amoemoe. O le fa'alapotopotoga a le NASC o le a latou fautuaina oe i ni au'aunaga e fetauti lelei ma ou mana'oga, ona latou fa'atulagaina lea o nei au'aunaga mo oe.

Fa'afeso'ota'i vaega o lo'o i lalo mo nisi fa'amatalaga:

- mo se fa'alapotopotoga a le NASC o lo'o lata ane – va'ai i le Tusi o Fa'asinomaga o au'aunaga mo ē le o atoatoa le malosi o le tino ma le mafaufau i le itulau e 46
- Vaka Tautua (DIAS) – **0800 825 282** (0800 VAKATA)
- Ministry of Health, Disability Support Services – **0800 373 664**
- NZ Federation of Disability Information Centres – **0800 693 342**

MANATUA: Afai o lo'o fa'atupeina lou ma'i e le ACC, o le a e lē agava'a i nei au'aunaga. Ae peita'i, o le ACC o lo'o fa'atupeina fo'i e le ACC nisi o fesoasoani mo i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau, o le a tāua ai le fesili i ai po'o e ā se fesoasoani e mafai ona latou faia mo oe:

- ACC – **0800 101 996**

E mafai ona fesoasoani mai le vaega Matāgaluega o le Galuega ma Tupe Maua?

O le vaega Matāgaluega o Galuega ma Tupe Maua e mafai ona latou fa'ailoa atu ia te oe isi fesoasoani tau tupe e ono mafai ona e agava'a ai. Fa'ata'ita'iga, o le alauni po'o tupe maua fua mo lou ma'i e mafai ona fesoasoani i le totogiina o le:

- alu atu i le foma'i
- tala vai
- isi tau ona o lou ma'i.

Vala'au atu i le **0800 559 009**, asiāsi atu i le **www.workandincome.govt.nz** pe fai se taimi fa'atulaga ina e va'aia ai se isi mai le Matāgaluega o Galuega ma Tupe Maua.

O lou si'osi'omaga

O lenei vaega o lo'o fa'amatala atu ai ni mea faigaluega fa'apitoa ma au'aunaga o lo'o maua e fesoasoani lea i tagata o lo'o maua i ni ma'i o le tino ma le mafaufau i totonu o fale ma totonu o nofoaga lautele.

'I lenei vaega

O ā ni 'au'aunaga o lo'o i ai?

Mea faigaluega

Fa'aleleia atili o ta'avale

Fesoasoani mo tagata tauaso
po'o le lē lelei o le va'ai

Fesoasoani mo tagata tutuli
ma logonoa pe lē lelei
le fa'alogo

Fesoasoani tau tupe mo
lauulu fa'apipi'i ma
susu fa'apipi'i

O a ni 'au'aunaga o lo'o i ai?

E lē lelei lau va'ai pe leaga lau fa'alogo po'o se vaega o lou tino, lou mafaufau, po'o se ma'i ona o ou tausaga? E ono mafai ona e agava'a e maua ni mea faigaluega fa'apitoa po'o ni fesoasoani tau tupe mo le fa'aleleia atili o totonu ma fafo o lou fale ina ia fesoasoani i lou saogālemū ma lou ola tuto'atasi.

O mea faigaluega po'o vaega e fa'aleleia atili, o ni vaega e tatau lava ona mana'omia mo se fesoasoani mo oe i lou fealuai atu ma lou sau, po'o le faia o au galuega masani ma ia e soifua i se tulaga e aupito sili ona saogalemu ma tuto'atasi e tatau ai.

O le fesoasoani e mafai ona e maua e fuafua lava lea i ou mana'oga ma ni mea o lo'o tutupu ia te oe.

O mea faigaluega fa'apitoa o lo'o tā'ua i lalo po'o au'aunaga o lo'o maua o:

- nofoa fa'ata'avalevale
- mea e pipi'i ai pe ā savali
- to'oto'o fe'avea'i mo i latou e pō le va'ai
- nofoa mo faletā'ele
- Masini e fesoasoani i le si'iina i luga o latou, e le mafai ona tutu i luga, ma nofoa alu i le ūila.

Fa'aleleia o fale e pei o le:

- auala mo nofoa fa'ata'avalevale
- fa'alauteleina o faitoto'a
- puipui o ala savali e mafai ona pipi'i i ai
- fa'asusūina o fola o fale tā'ele e faigofie ona fa'aaoga ai nofoa taele e fai uili
- pā fa'apitoa mo le saogālemū (e lē tutusa ma le pā tu sa'o masani).

O mea e fesoasoani i le feso'ota'iga ma o isi meafaigaluega, e pei o:

- matatioata
- mea fa'alogo
- fa'aילוilo o asu
- fa'aleleia atili o ta'avale
- mea e tau'ave ai nofoa fa'ata'avalevale
- lifi mo e fa'aaoga i ta'avale tetele
- mea fa'atonutonu mo lima
- fa'aleleia o nofoa ma fusipau mo le saogalemu.

Mea faigaluega ma le fa'aleleia atili

O sitepu mo le faia o se su'esu'ega ma afai e talafeagai ai, e maua ai ni mea faigaluega /po'o ni suiga mo le faaleleia atili olo'o lisi ina atu i lalo:

O oe po'o se isi o lou āiga poo āiga lautele, e faigatā ona faia ni galuega fais'o'o ona o se ma'i o le tino ma le mafaufau.

E te faatulagaina se taimi e va'aia ai se isi e faia ni su'esu'ega fa'apitoa.

Ole tagata e faia su'esu'ega fa'apitoa ole a ia su'esu'eina oe ma fa'ata'ita'i ai ni mea faigaluega pe talanoa ane foi ia oe e uiga i ni suiga e fa'aleleia atili ai lou fale po'o lau taavale.

O oe male tagata su'esu'e e tatau ona malilie fa'atasi i se faiga talafeagai mo oe.

Ole tagata su'esu'e ole a ia lafoina se talosaga ile Accessable po'o le Enable New Zealand.

- e mafai ona e maua se fesoasoani mai le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina
- e fautuaina le tatau ona iai o mea faigaluega, po'o mea fa'aleleia atili o le a fa'aālia mai. ni mea e fa'aleleia.

Accessable or Enable New Zealand o le ā latou fa'atulagaina ni mea faigaluega po'o ni mea fa'aleleia mo oe.

Ole Accessable po'o le Enable New Zealand latou te fa'amaonia mai le faatupeina o auala aupito talafeagai le tau e fa'amallie ina ai ou mana'oga tupito.

O nisi talosaga e lē mafai ona faatupeina – e mafai ona e fa'atalanoaina nisi auala ma le tagata ole a faia se su'esu'ega fa'apitoa mo oe.

O mea faigaluega uma ole a tu'uina mai ia te oe i se faiga nōnō po'o le ā lava le umi e te mana'omia ai. E tatau ona toe fa'afai pe a fai ua e lē toe mana'omia. Ole a feagai le Accessable ma le Enable New Zealand ma le fa'atulagaina o se ala e toe fa'afai ai.

E fa'apefea ona e maua se mea faigaluega po'o se mea e fia fa'aleleia atili?

E tatau lava ona faia muamua se su'esu'ega o ou mana'oga e se tasi e iai le tomai fa'apitoa.

O lona uiga o le tagata o le a faia nei su'esu'ega fa'apitoa o le a su'eina tilotilo i ni ala e fesoasoani ia te oe i le faiga o au fe'au masani. Fa'atasi ai ma e manaomia lau fesoasoani ele tagata e faia le su'esu'ega fa'apitoa ina ia iloa tonu o le a ia fa'ailoa mai ni meafaigaluega e saogalemū ina ia mafai ona e ola sa'oloto tutoatasi ai i le fale, pe faigaluega pe ā'oga, po'o le va'aia o se tasi o lo'o fa'amoemoe ia te oe.

O i latou e faia su'esu'ega e i ai le tomai fa'apitoa o le tino, fa'a ālosi ma fofō o le tino, fa'aleleia o le tautala, tomai i vaega o le fa'alogo, po'o i latou fo'i o lo'o i ai le tomai i mata ma mea fa'alogo. E mafai ona fa'afeso'ota'iina e ala lea i le Ofisa fa'afae o le Soifua Mmalōlōina Ffa'aītumālō, fa'alapotopotoga a le NASC, po'o lau foma'i masani.

O talosaga uma mo ni fesoasoani e fa'atupeina ai e le Matagaluega ole Soifua Maloloina ni meafaigaluega po ni mea e fia fa'aleleia atili, e tu'uina atu ele tagata e faia lau su'esu'ega ile Faalapotopotoga e faatino ina ia tulaga mo le Matagaluega ole Soiofiua Maloloina ole Accessible (pe afai e te nofo i Aukilani po'o Northland) po'o le Enable New Zealand (pe a e nofo i soo se isi lava itu o Niu Sila). Mo ala o feso'otaiga, silasila ile Tusi Faasinoala mo ē lē Ato'atoa le Malosi o loo aofia i totonu ole Tusi Taiala lenei.

O ā ni galuega o lo'o fa'atinoina e Accessable ma Enable New Zealand?

Ole Accessable ma le Enable New Zealand latou te talia ina ma siaki ina tusi talosaga mo meafaigaluega mai tagata tomai faapitoa e faia su'esu'ega. Afai e pasia, o latou foi e aumai ai meafaigaluega po'o le fai e latou o fuafuaga mo le fa'aleleia o ni mea o fia fa'aleleia o lou fale po'o lau ta'avale.

Latou te siaki ina tusi talosaga ina ia mautinoa na iloilo ina e le tagata e faia su'esu'ega ia vaega uma e talafeagai lagolago ai oe ma lau mataupu. E faia lea tulaga ina ia mautinoa ai o so'o se meafaigaluega e ono tu'uina atu ia oe po'o ni mea foi e fia fa'aleleia atili e talafeagai ma aoga mo oe.

Ole tele o tagata o le a latou mauaina ni meafaigaluega i se taimi vave poe a uma ona taliaina a latou tusi talosaga. Ae peitai, ole kilivaina atu o nei meafaigaluega olea fuafua lava ile vave mana'omia (pe a faatusatusa i isi tagata), tusa pe e te mana'o e fa'ata'ita'i muamua nei meafaigaluega, ma le vave ona tu'uina atu ai.

Ole fa'aleleia atili o fale, e mafai ona faitau masina fa'atoa maea, aemaise ai pe afai e mana'omia le tusia lelei o ni ata atoa ai ma le maua o fa'atagana manaomia mo le pasia o le faiga o le galuega.

O le Accessable and Enable New Zealand latou te fa'aleleia atili ma lipeaina meafaigaluega ma e latou te āoina mai fo'i pe afai e te lē toe mana'omiaina.

Meafaigaluega mo so’o se tagata o tausaga uma lava

O ā ituāiga o meafaigaluega?

O meafaigaluega e pei o:

- nofoa fa’ata’avalevale
- nofoa mo fale tā’ele
- mea e pipi’i ai pe a savali
- Siaki o moega
- Fa’ailoilo mo le asu
- Masini mo feso’ota’iga.

O ai e ono maua se meafaigaluega?

O ’au’aunaga nei e ono maua e tagata e:

- i ai se tulaga lē at’oato’a o lona malosia mo se umi e oo ile ono masina
- E lē mafai ona ia faia na o ia galuega masani fa’a-le-aso i se tulaga saogālemu.
- E lē agava’a mo le fesoasoani mai le ACC
- Nofo i Niu Sila ma o se Tagata Nofomau o Niu Sila (po’o mai se isi atunu’u e iai se maliega mo le fa’atupeina o fesoasoani ile va ma Niu Sila).

E fa’apefea ona e talosaga pe apalai?

E tatau fa’atulaga se tagata su’esu’e mo le faia o se su’esue’ga o ou mana’oga.

Afai e te agava’a, o leā auina atu e le tagata su’esu’e lau tusi talosaga ia i latou e va’aia le fa’aleleia atili o tā’avale mo le fa’atupeina pe faatupe na o se vaega i le fa’alapotopotoga e tā’ua o le Accessible po’o le Enable New Zealand.

O nei au’aunaga:

- latou te siakiina ma fa’atō’aia tusi talosaga ia mautinoa e fa’amautinoa ua uma ona su’esu’eina mai e le tagata su’esu’e vaega uma e mafai ona fetui ma oe
- tu’uina atu meafa’alogo ma isi meafaigaluega
- fa’atulaga ma fa’avasega le fa’aleleia atili o mea fa’alogo ma isi meafaigaluega.

O ai e totogia?

Afai o le a taliaina lau tusi talosaga, o le tele o meafaigaluega e fa'atupeina atoa e le Matagaluega o le Soifua Malōlōina.

Fa'aleleia atili o fale

Mo se fesoasoani ia te oe i totonu o lou fale, o le fa'aleleia atili o lou fale e mafai ai ona fesoasoani i le faiga o ni galuega e lē i mafai ona e fa'atinoina muamua, pe fa'afaigofie galuega sa fa'afaigatā.

O ā ituāiga o sūiga?

O le fa'aleleia atili e aofia ai:

- auala mo nofoa fa'ata'avalevale
- fa'alauteleina o faitoto'a
- puipui o fale e mafai ona pipi'i i ai ma savali
- fale ta'ele e iai la'asaga
- pā puipui fa'apitoa (e lē tutusa ma pā masani).

O ai e totogia?

O galuega mo le faaleleia o ni mea ua faaletonu, e totogi uma le tau mo tamaiti e agava'a e iai vaega e le o ato'ato'ao o latou tino e oo atu ile 15 tausaga le matutua.

Mo tagata e 16 tausaga agai atu i luga le matutua, o ni mea e fia fa'aleleia e sili atu le tau ile \$8,036.(e aofia ai le lafoga GST, ma e aofia ai ma le tau o nisi mea na fa'aleleia muamua o lou fale), ole a fuafua e le ofisa ole WINZ (Galuega ma Tupe Maua), pe mana'omia lou totogi ina o se vaega o lea tau.

E iai le tapula'a aupito maualuga mo mea e fia faaleleia atili ina ia faigofie lou ulufale ma lou ulufafo mai lou fale, e pei ole fausia o se auala mo le nofoa faataavalevale ma se lifi. Peitai, o lea tapula'a e le a'afia ai isi mea e fia faaleleia e pei ole faalauteleina o faitotoa ma le fausia o ni la'asaga i totonu o se fale ta'ele.

O le Matagaluega a le Soifua Malōlōina latou te lē fa'atupea:

- sūiga i fāle e i lalo ifo o le \$200* (including GST)
- meāfale (e pei o 'ie fa'amalama ma le kapeta o le fola o fale)
- isi galuega fai mo le fa'aleleia atili o fale
- o fetu'unaiga e faia mo galuega; fa'afesoasoani po'o se totogi e fa'atino ai
- sūiga i fale ua amataina e aunoa ma se taliaina o se tusi talosaga mo se fesoasoani tau tupe.

* E ono sui le tau i se taimi

Fa'aleleia o ta'avale

Ole Matāgaluega ole Soifua Malōlōina, e latau te ono totogiina ni mea e fa'alelei a ail au ta'avale, ina ia faigofie ai ona e aveina le ta'avale, e faigofie ai ona alu i totonu ma sau i fafo mai le ta'avale.

O ā ituāiga o meafaigaluega?

O meafaigaluega e pei o:

- nofoa fa'ata'avalevale
- lifi o veni po'o auala mo nofoa fa'ata'avalevale
- mea e fa'atonutonu i lima
- sūiga o nofoa ma puipuia atili mo le saogālēmū.

O ai e mafai ona maua ni sūiga mo ta'avale?

E fa'apea ona fai:

- E agava'a 'oe mo a'u'aunaga e totogi ma fa'atupe e le Matagaluega ole Soifua Maloloina (silasila ile itulau 36)
- E mafia foi ona maua suiga ole ta'avale, pe afai o lo'o e fe'avea'iina se tusi o lo'o i lalo o lou va'aiga, po'o se tasi foi e fa'alagolago ia te oe. E pei o tamaiti e 15 tausaga le matutua, ma lalo I fo, e lē o atoatoa le malosi o latou tino.

I nisi vaega lāiti, o le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina o le a latou totogia le fa'atauina mai o se ta'avale e fetau'i ona toe fa'aleleia atili (mo se aveta'avale e lē ato'atoa le malosi ole tino).

E fa'apefea ona e talosaga pe apalai?

E mana'omia lou fa'atulagaina o se su'esu'ega o ou mana'oga. Afai e fa'ailoa mai ile i'uga ole su'esu'ega e mana'omia e oe lea 'au'aunaga, ole a latou talosagaina lea tulaga mo oe.

Afai e te lē agava'a, o le a fautuaina oe e le tagata su'esu'e e uiga i isi vaega o lo'o avanoa mo oe e pei o ala o feo'ā'iga lautele, tama'i ta'avale feoā'i, po'o le faia o se talosaga mo isi fa'alapotopotoga mo se fesoasoani.

O ai e totogia?

Afai e taliaina lau tusi talosaga, o fesūia'iga i lau ta'avale e masani ona fa'atupe atoaina e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina.

O ai e te fa'afeso'ota'ia?

O le fa'alapotopotoga a le NASC o le a latou fesoasoani e tu'uina atu oe i tagata tonu lava ma au'aunaga e fetai mo oe.

Mo nisi fa'amatalaga, fa'afeso'ota'i:

- Accessable (pe afai e te nofo i Aukilani ma le itū i Mātū o Aukilani) – **0508 001 002** pe asiasi atu fo'i i le **www.accessable.co.nz**
- Enable New Zealand (afai e te nofo i fafo atu o Aukilani ma le itū i Mātū) – **0800 171 981** pe asiasi atu fo'i i le **www.disabilityfunding.co.nz**

E mafai fo'i ona fesoasoani mo oe le Au'aunaga ma Fa'amatalaga mo i latou o lo'o maua i ni ma'i o le tino ma le Mafaufau (DIAS) Au'aunaga e tu'uina atu Fa'amatalaga ma Fautuaga mo i latou e lē o Ato'atoa le malosi o le tino ma le Mafaufau (DIAS)-e tu'uina atu oe i tagata sa'o e mafai ona fesoasoani ma nisi o au'aunaga:

- Vaka Tautua – **0800 825 282** (0800 VAKATA)
- Enable Information – **0800 362 253**
- NZ Federation of Disability Information Centres – **0800 693 342**.

Silasila i le vaega o Tusi o Feso'ota'iga Fa'asinomaga o auaunaga mo ē le o atoatoa le malosi o le tino ma le mafaufau o lo'o i totonu o lenei ta'iala mo nisi fa'amatalaga.

Fesoasoani mo tagata tauaso po’o ua lē lelei le va’ai

O le Matāgaluega a le Soifua Malōlōina e mafai ona latou tu’uina mai ni mea faigaluega po’o ni vaegātupe e fesoasoani ai i tagata e pō ma lē lelei le va’ai.

O ā ituāiga o meafaigaluega?

O meafaigaluega e pei o:

- matatioata po’o va’aiga
- polokalame e fesoasoani i le faitau i luga o masini
- to’oto’o fe’avea’i.

O ai e mafai ona maua ni mea faigaluega po’o ni fesoasoani fa’aletupe?

Afai o oe o se tagata nu’u pe nofo mau fo’i i Niu Sila, e maua i se fa’afitāuli o mata – e pō atoa le va’ai pe lē lelei fo’i le va’ai, ma e lē o fa’atupeina oe e le ACC, e ono mafai ona e agava’a mo se mea faigaluega fa’apitoa mo le va’ai.

E fa’apefea ona e talosaga mo ni meafaigaluega?

E tatau ona faia muamua se su’esu’ega mo oe e se tasi ua fa’apitoa mo nei su’esu’ega.

O tagata e faia su’esu’ega, e ono mafai ona aofia ai foma’i mata, ma latou e tomai i suesuega ole va’ai, faatonu o ‘au’aunaga mai le Faalapotopotoga mo Tauaso po’o fa’atonu o a’oa’oga.

Ole a fautuaina oe e tagata su’esu’e ile ituāiga o meafaigaluega e sili ona lelei toe saogalemu mo oe e fa’amalie ina ai ou mana’oga. Ole tagata su’esu’e foi ole a ia tuu’uina atu se tusi talosaga ile Accessible po’o le Enable New Zealand.

Fa'avaegātupe mo matatioata mo tamaiti

O tamaiti e o'o i le 15 tausaga o lo'o fa'alētonu le va'ai e ono mafai ona agava'a mo se vaega tupe e fesoasoani i le totogiina o ni matatioata.

Mo lou agava'a ai i lenei au'aunaga, e mana'omia se faia o se su'esu'ega e se tagata su'esu'e fa'apitoa.

Afai e iai sau pepa mo Auaunaga Lautele po'o se Pepa Fa'aaoga So'o mo auaunaga a le Soifua Maloloina, e agava'a oe mo se vaegātupe fesoasoani e oo ile \$287.50* (e aofia ai ma le lafoga GST) e totogi ai le su'esue'ina ma le fuaina o matatioata.

Mo le silafia atili i lenei vaegātupe lagolago, fai se avanoa mo le su'esu'eina ole va'ai a lou alo e se foma'i mata, po'o se tagata faapitoa mo mata, po'o le falemai.

O lau foma'i mata po'o le foma'i mata fa'apitoa, o le a fesoasoani lea i le fa'atumuina o pepa mo se vaegātupe ma lafoina atu. E mana'omia lou totogiina o se tau o lo'o totoe.

E mafai ona toe apalai ma talosaga tamaiti mo se fesoasōani fa'aletupe i totonu o le 12 māsina pe afai e toe mana'omia nisi matatioata fou.

I le vaega e lē aofia i le fesoasoani fa'aletupe, talanoa ma le vaega Matāgaluega o le Galuega ma Tupe Maua e uiga i se nōnōga tupe fa'avave, pe fesili fo'i mo se fesoasoani mai lou nofoaga lautele.

Mo nisi fa'amatalaga, fa'afeso'ota'i le Enable New Zealand ile telefoni 0800 17 1981.

Penefiti mo Tioata Fa'apipi i Mata

O le Penefiti mo Tioata Fa'apipi'i i Mata (Contact Lens), e mafai ona maua e tagata ua le mafai ona toe fa'asa'o le tulaga ole latou va'ai i mata tioata masani ona o ni mafuaaaga fa'a-le-soifua maloloina.

Ole Penefiti mo Tioata Fa'apipi'i i Mata, e fesoasoani ile tau o tioata fa'apipi'i atoa ai ma le fa'apipi'iina, e fuafua lava pe o ni mea fou fa'atoa tusia po'o ni mea e sui ai tioata olo'o fa'aaoga.

A fia maua le Penefiti lenei mo Tioata Fa'apipi'i i Mata, e tatau ona faia se su'esu'ega o oe e se foma'i mata po'o se tagata tomai fa'apitoa i matatioata ma va'aiga, e iai sana feagaiga ile va ma le Matāgaluega ole Soifua Maloloina mo le fa'apipi'iina ma aumai ai ni tioata fa'apipi'i atoa ma ni mata tioata.

Mo nisi fa'amatalaga auiliili fa'afeso'otaa'i lau foma'i mata, poo le tagata tomai faapitoa i mata tioata ma va'aiga.

Fesoasoani mo tagata e tutuli ma logonoa po’o ē lē lelei le fa’alogo

E mafai ona fesoasoani le Matāgaluega ole Soifua Maloloina i tagata e tutuli ma logonoa po’o ua leaga le fa’alogo.

O ā ituāiga meafaigaluega?

O meafaigaluega e pei o:

- ni mea faalogo ma nisi masini e fa’aleleia ai le fa’alogo
- fa’ailoilo e mafai ona iloa ma fa’alogo i le tago
- Faia o ta’otoga e fa’apipii ai Mea Fa’alogo.

E te agava’a i ni fesoasoani fa’aletupe mo mea fa’alogo?

O vaega o lo’o i lalo o lo’o fa’ailoa atu ai ē e mafai ona agava’a i fesoasoani fa’aletupe mai le Matāgaluega o le Soifua Maloloina.

Vaega	E agava'a mo
Tamaiti laiti e le i ao'oga Tamaiti laiti-a'oga amata, a'oga tulagalua po'o a'oga mauululuga e o'o atu i le 21 tausaga le matua.	E fa'atupeina atoa le totogiina o mea fa'alogo.
Tagata matutua e: leaga matuia le leaga o le fa'alogo talu ona laititi mai ua fa'afuase'ia ona leaga le fa'alogo ina ua matua maua i ni ma'i e lua (e pei o le lelei o le fa'alogo ma le mafaufau).	O le tau atoa e fa'atauina mai ai i le falegaosimea mo tagata matutua i lenei vaega, e tusa lava pe i ai se Pepa e fa'amaonia ai le agava'a mo Au'aunaga Lautele (Community Services Card).
Tagata matutua e: faigaluega (sili atu ma le 30 itula i le vaiaso), po'o a'oga i taimi uma (e sili atu ma le 21 tausaga le matua), pe galue fua (e sili atu ma le 20 itula i le vaiaso) pe tausia se tasi o lo'o ola fa'alagolago i taimi uma.	O le tau e fa'atauina mai ai i le falegaosimea mo tagata matutua i lenei vaega pe afai o lo'o i ai se pepa e fa'amaonia ai le agava'a mo Au'aunaga Lautele (Community Services Card). O mea fa'alogo e fa'atupeina e o'o i le \$511.11* (including GST) o lo'o maua lea mo tagata e leai ni pepa e fa'amaonia ai le agava'a mo Au'aunaga Lautele (Community Services Card). Manatua – o nei fesoasōani tautupe o lo'o avanoa mo se taimi e le sili atu ma le ono tausaga soso'o.
Tagata matutua e: e le o faigaluega fa'asoloatoa e le o a'oga fa'asoloatoa e le o faia ni galuega e le totogia (e sili atu ma le 20 itula i le vaiaso), po'o le o va'aia ma tausia se tasi ma leai ni mana'oga fa'apitoa e pei ona ta'ua i luga.	O se fesoasōani tupe e \$511.11* (including GST) o lo'o maua. Manatua – o nei fesoasōani tautupe o lo'o avanoa mo se taimi e le sili atu ma le ono tausaga soso'o.

O tagata ua mafai ona latou maua le Veteran Affairs po'o le ACC, e le fa'atagaina i ai auaunaga nei ua fa'atupeina mai e le Ofisa o le Soifua Maloloina (MOH).

* E ono sui le tau i se taimi

Mea Fa'alogo

E lua ituaiga o vaegātupe a le Matagaluega ole Soifua Maloloina e totogi ai le faia o mea fa'alogo:

- ole Polokalame e Totogi ai le tau o Mea Fa'alogo,
- Polokalame e Fa'atupe ai se vaega ole tau o Mea Fa'alogo.

E fuafua lava ile tulaga e iai oe ma le ituaiga o fa'aletonu o lau fa'alogo, e ono mafai ona e maua se fesoasoani mai se tasi o polokalame nei e lua.

Polokalame e Fa'atupe ai se vaega ole tau o Mea Fa'alogo

E maua mai ile Polokalame a le Matagaluega ole Soifua Maloloina e Fa'atupe ai se Vaega ole Tau o Mea Fa'alogo le \$511.11 (aofia ai le lafoga GST) mo le mea fa'alogo e tasi mo tagata matutua (sili atu ile 16 tausaga) o latou ia:

- e tumau le leaga ole latou fa'alogo ma e mana'omia se mea fa'alogo,
- o ni sitiseni Niu Sila e nonofo i Niu sila po'o e foi e nofomau.

ae lē o agava'a i aiaiga ole Polokalame e Totogi ai le Tau o Mea Fa'alogo

Ole Polokalame e Fa'atupe ai se Vaega ole Tau o Mea Fa'alogo, e lē aofia ai nisi tau fa'aopoopo mo le siaki ina ole fa'alogo ma le fa'apipi'i ina o se mea fa'alogo .

Ole vaegātupe fesoasoani i se vaega ole tau o mea fa'alogo ta'itasi e na o le tasi le taimi e maua ai i totonu ole ono tausaga.

Polokalame e Totogi ai le Tau o Mea Fa'alogo

Ole Polokalame a le Matagaluega ole Soifua Maloloina e Totogi ai le Tau o Mea Fa'alogo, e aofia ai le tau o mea fa'alogo mo tamaiti e agava'a atoa ma tagata matutua o sitiseni Niu Sila o loo nonofo i totonu o Niu Siila po'oo ni tagata foi ua nofomau.

O tagata matutua e agava'a mo lea polokalame pe afai sa:

- matuā faaletonu lava lana fa'alogo mai lona laititi
- leaga le fa'alogo toe po le va'ai (fa'ata'ita'iga, Tutuli ma Tauaso); po'o le leaga ole fa'alogo ma fa'aletonu le mafaufau ma lē ato'atoa le malosi ole tino e afaina ai le le mafai ona feso'ota'i lelei ma le saogālemū, po'o.

le leaga ole fa'alogo, ae iai sana Pepa mo Auaunaga Lautele ma:

- o loo maua sona totogi mo ni itula se 30 ile vaiaso po'o le sili atu,po'o
- se tasi o loo lesitala e su'e galuega o loo fia maua se galuega totogi, po'o
- lo'o faia ni galuega fai fua e ofo le taimi (sili atu ile 20 itula ile vaiaso), po'o
- se tasi o lo'o a'oga ato'atoa, po'o
- loo tausia ma va'aia se tasi e fa'alagolago ia te ia.

Ole vaegātupe lenei e aofia ai na ole tau o le mea fa'alogo, ae lē aofia ai le faia o se su'esu'ega ma le tau e fa'apipi'i ai e se tasi e tomai fa'apitoa. E mafai ona maua lenei fesoasoani tau tupe mo se mea fa'alogo mo taliga ta'i tasi mo tagata matutua e fa'atasi i totonu ole ta'i ono tausaga. Mo tamaiti, e lē sili atu ile fa'atolu ona maua i totonu ole ono tausaga.

E ono mafai ona e maua se fesoasoani mo le tau o ni mea fa'alogo mai le Fa'alapotopotoga o Tau i mo Fa'alavelave Fa'afuasei (ACC), po'o le Fa'alapotopotoga o Fitafita sa i Tau a Niu Sila (Veteran Affairs New Zealand). Afai e mafai ona e maua se fesoasoani mai se tasi o ia fa'alapotopotoga, ole a lē mafai ona e toe maua se fesoasoani mai le Polokalame e Totogi ai le Tau o Mea Fa'alogo ma le Polokalame e Fa'atupe ai Se Vaega ole Tau o Mea Fa'alogo, a le Matāgaluega ole Soifua Maloloina.

E na o latou e tomai i galuega ole fa'alogo ua avea ma sui auai ato'atoa ole Sosaiete a le Au Galulue i mea tau ile Fa'alogo a Niu Sila (New Zealand Audiological Society), e mafai ona latou talosagaina fesoasoani mai le Polokalame e Totogi ai le Tau o Mea Fa'alogo po'o le Polokalame e Fa'atupe ai se Vaega ole Tau o Mea Fa'alogo a le Matāgaluega ole Soifua Maloloina mo tagata latou te vaaia. Afai e le o ni sui auai ato'atoa i latou ia, ole a lē mafai ona e maua se fesoasoani tau tupe mai le Matāgaluega ole Soifua Maloloina.

E fa'apefea ona e maua ni mea fa'alogo?

E tatau ona faia muamua ni su'esu'ega e se tasi fa'apitoa i fa'alogo, o ia o le sui o le New Zealand Audiological Society o lo'o galue i le Ofisa o le soifua malolōina i lou itūmālō po'o se tasi o lo'o galue i se vaega tuto'atasi, ma o le a e totogiina lava nei su'esu'ega atoa ai ma nisi tau e tu'uina mai.

O le tagata e tomai fa'aitoa i le fa'alogo, e na te su'esu'eina ma fua ou mana'oga, ma o ia foi e faia le fa'ai'uga, po'o a mea e te mana'omia ma tu'uina atu le talosaga mo se fesoasoani tau tupe ile Accessable, le faalapotopotoga e maua mai ai masini ma mea faalogo mo le Matāgaluega ole soifua Maloloina

Ole Accessable:

- latou te siaki ina ma faagasolo tusi talosaga uma ina ia mautinoa e aofia tulaga uma i le faiga o faai'uga a tagata e tomai fa'apitoa ile fa'alogo
- Fa'atulaga ina le fa'amatu'uina atu o mea fa'alogo ma isi masini mo le fa'aleleia ai ole fa'alogo
- fa'atulaga le fa'aleleia atili o meafa'alogo ua uma ona fa'atupeina ma isi mea faigaluega.

O ai e te fa'afeso'ota'ia?

O le fa'alapotopotoga a le NASC o lo'o lata ane ia te oe e mafai ona latou tu'uina atu oe i tagata tonu lava ma au'aunaga.

Mo nisi fa'amatalaga auiliili e uiga i mea fa'alogo, e mafai ona e faafeso'ota'i:

- Accessable ile telefoni **0800 001 002** po'o lou asiasi ane ile upega o fesoota'iga ole **www.accessable.co.nz**

E avanoa nei fesoasoani tau tupe mo isi mea faigaluega?

Afai e te mana'omia ni mea faigaluega fa'apitoa e te faigaluega ai, pe fesoasoani ai i lou nofo saogalēmū ai i lou fale, e ono mafai ona e maua ni fesoasoani tau tupe mo isi mea faigaluega. E ono aofia ai masini fesi ma fa'aילוilo e mafai ona va'aia ma fa'alogo i le tago, e pei o fa'aילוilo mo asu po'o logo o faitoto'a. Fa'amolemole manatua: O telefoni ma fa'aילוilo o asu masani i fale o le a lē fa'atupeina.

O tagata su'esu'e mo nei mea faigaluega o i latou e siakiina leo, vaega e siakiina le fa'alogo po'o nisi o le afaigaluega mai le Deaf Aotearoa.

Fa'apipi'ina o Mea-Fa'alogo

E faia le taotoga e fa'apipi'i ai se mea-fa'alogo eletise i le taliga ole tagata ua matuā tutuli lava ma logonoa, e fesoasoani e lagona ai le leo o mea.

Ole Polokalame mo le Faia o Mea-fa'alogo a le Matāgaluega ole/Soifua Maloloina e mo latou e agava'a ai ua matuā leaga lava ma faaletonu le fa'alogo (aemaise i latou ua le o toe aoga iai masini masani faa-leotele leo ma ua maea ona su'esu'eina ma ua iloa e tatau ona maua ai se fesoasoani ile latou fa'alogo.

O taotoga e fapipi'i ai mea faalogo eletise nei i le taliga ole tagata e oo le tau ile va ole \$45,000 ma le \$55,000. O lenei auaunaga e totogi e le Malo e aofia ai:

- Faia ole su'esu'ega
- Ole masini eletise fa'aleotele leo (lea e fa'apipi'i i fafo ole taliga)
- Faia ole ta'otoga
- Tausiga o le fa'alogo
- Va'aiga ma le lagolago faifai pea
- Tau o a'oa'oga ma isi galuega lagolago
- Tau toe faamasani ile tulaga sa iai le faalogo mo tagata matutua po'o tamaiti
- Suiga o masini faaleotele leo
- Toe faaleleia o meafaalogo mo tamaiti.

O auaunaga i tua mai e pei ole suia o masini e faaleleia le leo o mea, e manaomia ile soifuaaga atoa ole tagata, e fesoasoani ina ia lelei pea le tulaga o mea faalogo ua fa'apipi'i i totonu o ona taliga, ma e totogi e le Matagluega ole Soifua Maloloina le tau o ia tulaga uma.

Mo nisi fa'amatalaga, fa'afeso'ota'i le Tagata Faufautua mo Tamaiti Logonoa ole tou pitonuu poo se isi e fa'apitoa i mea tau ile fa'alogo.

Afai e te nofo mamao ese mai ma le taulaga autu, e mafai ona maua se fesoasoani mo oe ile tau o femalagaiga agai ile falemai poo se fomai faapitoa o taliga mai le Polokalame Fesoasoani mo le Tau o Femalagaiga. Mo nisi faamatalaga e uiga i lea polokalame vala'au ane le National Travel Assistance ile 0800 281 222 (o'omi le 2).

E i ai nisi au'aunaga e mafai ona fesoasoani i ni fa'afitāuli i fa'alogo?

O le au'aunaga a le Deaf Aotearoa o lo'o latou fa'alauteleina le iloa o le tutuli ma le fa'aaogāina o le gagana fa'aali, latou te tu'uina mai fo'i nisi o au'aunaga i le lautele e pei o ni polokalame fa'alea'oā'oga, ma le au'aunaga fa'aliliuina. E mafai ona latou galulue ma oe e fesoasoani i le mauaina o ni mea faigaluega o lo'o e mana'omia.

Deaf Aotearoa – **09 828 3282**.

O au'aunaga mo le fa'aleleia atili o le fa'alogo o lo'o fa'atupeina e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina, ma e faia fua e leai se totogi. O i latou e iai le tomā faapitoa mo le fa'alogo e mafai ona latou su'esu'eina ni mea e mana'omia mo lau fa'alogo, tu'uina mai ni fa'amatalaga e uiga i mea fa'alogo ma isi mea faigaluega, fa'asino atu tulaga e tatau ona fa'afae ai le fa'aleleia o lau fa'alogo ma fesoasoani i le mauaina o ni mea faigaluega o lo'o e mana'omia. Mo nisi fa'amatalaga vala'au ile telefoni e leai se totogi **0800 008 011**.

Vaegātupe Fesoasoani mo Lauulu Fa'apipi'i ma Susu-Fa'apipi'i

Vaegātupe Fesoasoani ile tau o Mea Fai Ulu ma Lauulu Fa'apipi'i

O se vaegātupe e mafai ona fesoasoani ile tau o lauulu fa'apipii ma mea fai ulu, e mafai ona maua mo tagata e to'ulu lauulu ona o se ma'i o a'afia ai pe mafua ona o togafitiga ole mai ole kanesa.

Ole a mafai ona talanoa atu ia oe se fomai po'o se tagata tomai fa'apitoa i mea tau le soifua maloloina, e uiga i lenei vaegātupe e fesoasoani, pe fa'amata e agava'a ona e mauaina.

Fesoasoani tau Tupe mo Susu Fa'apipi'i

O se vaegātupe e mafai ona fesoasoani ile tau e fai ai susu fa'apipi'i ma isi vaega e a'afia ai, e mafai ona maua e tagata ua uma ona faia ni taotoga o latou susu ona ole kanesa po'o nisi mafua'aga tau ile soifua maloloina.

Ole a mafai ona talanoa atu ia te oe se fomai po'o se tagata tomai fa'apitoa ole soifua maloloina e uiga ile vaegātupe e fesoasoani i lenei ae pe fa'amata e agava'a ona e mauaina.

Mo nisi fa'amatalaga e uiga i vaegātupe fesoasoani nei e lua, fa'afeso'ota'i le Vaega mo Auaunaga a le Matāgaluega ole Soifua Maloloina ile telefoni ole 0800 458 448.

O āu āiā tatau

E tāua tele oe ma e tāua tele fo'i ou mana'oga.

Afai e te lagona e lē i lelei le va'aiga o oe, pe e te lē o fiafia fo'i i le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina po'o se fa'alapotopotoga o lo'o tu'uina atu ni au'aunaga mo oe, e i ai lau āiā e te faia ai se fa'aseā.

I lenei vaega

Faia o se fa'aseā e uiga i le au'aunaga o lo'o fa'atupeina e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina

Faia o se fa'aseā e uiga i le au'aunaga o lo'o fa'atupeina e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina

E i ai sau fa'aseā e uiga i le fesoasoani ma au'aunaga o lo'o e mauaina?

I latou o lo'o faia se au'aunaga

E muamua lava ona e talanoa ia i latou o lo'o faia se au'aunaga e uiga i se matāupu e te lē o fiafiaai.

O se tasi e Lagolagoina oe ma i le Au'aunaga o Lagolago mai e le Ofisa o le Komesina o le Soifua Malōlōina ma Ma'i o le tino ma le mafaufau e mafai ona fesoasoani mo oe i lenei itū.

Telefoni (free call) – **0800 555 050**

Fasimeli (fax) – **0800 278 77678**

I-meli (email) – **advocacy@hdc.org.nz**

Ofisa o le Komesina o le Soifua Malōlōina ma Ma'i o le tino ma le mafaufau

Telefoni (free call) – **0800 11 22 33**

Matāgaluega o le Soifua Malōlōina (Au'aunaga ma fesoasoani mo i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau)

Telefoni (free call) – **0800 373 664**
(0800 DSD MOH)

Fasimeli (fax) – **0800 000 838**

I-meli (email) – **dsdcomplaints@moh.govt.nz**

Sitepu Muamua

Afai e i ai se fa'afitauli po'o se popolega e uiga i ni au'aunaga ma ni fesoasoani o lo'o e maua, e t'aua lou talanoa muamua i le fa'alapotopotoga o lo'o au'auna mo oe.

Afai e te mana'omia se fesoasoani fa'afeso'ota'i atu:

Soifua Mal'ol'oina ma le Komesina o Lagolago mo oe

- telefoni e leai se totogi (free call) – **0800 555 050**
- fasimeli (fax) – **0800 278 77678**
- i-meli (email) – **advocacy@hdc.org.nz**

O le fa'alapotopotoga o lo'o au'auna mo oe e tatau ona i ai se fa'asinoga o le faiga o se fa'asea mo oe e fa'aaoga.

Sitepu Iona Iua

Afai e faigata ona e faia se fa'asea i le fa'alapotopotoga o lo'o au'auna mo oe, e mafai ona e fa'afeso'ota'ia le Ofisa o le Soifua Mal'ol'oina ma le Komesina o Lagolago mo i latou e le o ato'atoa le malosi o le tino ma le mafaufau.

- telefoni e leai se totogi (free call) – **0800 11 22 33.**

Afai o lau fa'asea e uiga i le Matagaluega o le Soifua Mal'ol'oina, ma au'aunaga ma fesoasoani o lo'o latou fa'atupeina ma e te lagona le faigata ona faia o se fa'asea i se fa'alapotopotoga o lo'o au'auna ia te oe, e mafai ona e fa'afeso'ota'ia sa'o lava le Matagaluega o le Soifua Mal'ol'oina:

- telefoni leai se totogi (free call) – (0800 DSD MOH) **0800 373 664** press #2
- fasimeli (fax) – **0800 000 838**
- i-meli (email) – **dsdcomplaints@moh.govt.nz**

Your directory

*Mo le fa'afaigofieina ona iloa
lou auala i au'aunaga o lo'o
fa'atupeina e le Matāgaluega o le
Soifua Malōlōina, o nisi nei o ala o
feso'ota'iga mo ni au'aunaga ma
ni fa'alapotopotoga i totonu o le
vaega o lo'o e nofo ai e mafai
ona latou fesoasoani mo oe.*

I lenei vaega

**O Fa'amatalaga o Auaunaga
mo e le atoatoa le malosi
i le tino ma le mafaufau**

**O fa'alapotopotoga a le NASC
(Su'esu'ega o Mana'oga ma le
Fa'atulagaina o Au'aunaga)**

**Au'aunaga o Mea faigaluega
ma le fa'aleleia atili**

**Matagaluega ma
Au'aunaga fa'alemālō**

O Fa'amatalaga o Auaunaga mo e le atoatoa le malosia i le tino ma le mafaufau

O fa'alapotopotoga o lo'o tā'ua i lalo e ono mafai ona latou tu'uina atu ia te oe ni fa'amatalaga i ma'i o le tino ma le mafaufau, ma e latou te fautuaina fo'i oe pe fa'apefea ona e maua ni fesoasoani. O nisi o nei fa'alapotopotoga o lo'o ūmia e vaega fa'aitūmālō, a o nisi e tu'uina atu ni fa'amatalaga e ui atu i ni fa'alapotopotoga tu'ufa'atasi.

National

Altogether Autism – www.altogetherautism.org.nz

Phone 0800 273 463

Autism NZ – www.autismnz.org.nz

Phone 0800 288 476 (0800 AUTISM) Email info@autismnz.org.nz

CCS Disability Action – www.ccsdisabilityaction.org.nz

Phone 0800 227 2255 Email info@ccsdisabilityaction.org.nz

Carers NZ – www.carers.net.nz

Phone 0800 777 797 Email info@carers.net.nz

Deaf Aotearoa New Zealand – www.deaf.org.nz

PO Box 15770, New Lynn, 1836-1848 Great North Road, Auckland 0640

Phone 09 828 3282 Email national@deaf.org.nz

Disability Information Centres – www.weka.net.nz

These centres are locally based and they offer advice, information and referral services. For more information visit the website

Hearing Association, NZ – www.hearing.org.nz

Phone 0800 233 445

IHC – www.ihc.org.nz

Phone 0800 442 442

National Foundation for the Deaf – www.nfd.org.nz

11 York Street, PO Box 37729, Parnell, Auckland 1151

Phone 0800 867 446 Email enquiries@nfd.org.nz

NZ Federation of Disability Information Centres – www.nzfdic.org.nz

PO Box 1091, Invercargill 9840

Phone 0800 693 342 Email admin@nzfdic.org.nz

Parent to Parent NZ – www.parent2parent.org.nz

Free phone 0508 236 236

People First New Zealand Inc (Wellington) – www.peoplefirst.org.nz

Level 4, Century City Tower, 173-175 Victoria Street

PO Box 9199, Marion Square, Wellington 6141

Phone 04 381 3242 **Free phone** 0800 206 070

Email mail@peoplefirst.org.nz

Royal New Zealand Foundation of the Blind – www.rnzfb.org.nz

Phone 0800 24 33 33 **Email** general@rnzfb.org.nz

Vaka Tautua – www.vakatautua.co.nz

Phone 0800 825 282 (0800 VAKATA)

Auckland

PO Box 11 202, Level 3, 15 Sultan St, Ellerslie 1542 **Phone** 09 589 1922

3/34 Te Pai Place, Henderson **Phone** 09 836 6534

Wellington

PO Box 50389, 11 Heriot Drive, Elsdon, Porirua 5240 **Phone** 04 237 1096

Christchurch

PO Box 19950, 189 Montreal Street, Christchurch **Phone** 03 363 0762

North Island

Coromandel Independent Living Trust – www.cilt.org.nz

Tiki House, 45 Tiki Road, Coromandel 3506

PO Box 25 Coromandel 3543

Phone 07 866 8358 **Fax** 07 866 8358 **Email** cilt@cilt.org.nz

Disabilities Resource Centre Trust (Bay of Plenty) – www.drct.co.nz

141-143 King Street, Whakatane 3120

PO Box 528, Whakatane 3158

Phone 07 307 1447 **Fax** 07 307 0229 **Email** information@drct.co.nz

Disability Information and Equipment Centre (Wellington) –

www.diec.co.nz

15a Ngahina Street, Paraparaumu 5032

PO Box 23, Paraparaumu 5254

Phone 04 298 2914 **Free phone** 0800 693 342

Fax 04 298 2941 **Email** info@diec.co.nz

Enable Information (Palmerston North) – www.enable.co.nz

69 Malden Street, Roslyn, Palmerston North 4414

PO Box 4547, Palmerston North 4442

Phone 06 353 5800 **Free phone** 0800 17 19 81

Email info@enable.co.nz

Independant Living Sevice Inc – www.ilsnz.org.nz

PO Box 24-042, 14 Erson Ave, Royal Oak, Auckland 1345

Phone 09 625 0322**Information 4 Disability** (Hawke's Bay)

Level 1 Community Hub, 62 Raffles Street, Napier 4110

PO Box 506, Napier 4140

Phone 06 835 0781 **Email** dithb@xtra.co.nz**LIFE Unlimited – Hamilton** – www.life.nzl.org

20 Palmerston Street, Hamilton 3204

PO Box 146, Waikato Mail Centre, Hamilton 3240

Phone 07 839 5506 **Free phone** 0800 008 011 **Fax** 07 834 9982**Email** info@lifeunlimited.net.nz**LIFE Unlimited Tairawhiti**(Tairawhiti–Gisborne) – www.life.nzl.org

101 Wainui Road, Inner Kaiti, Gisborne 4010

PO Box 1125, Gisborne 4040

Phone 06 863 2836 **Fax** 06 867 9354 **Email** info@lifeunlimited.net.nz**Free phone** 0508 447 627**LIFE Unlimited Tauranga** – www.life.nzl.org

250 Chadwick Road, Greerton, Tauranga 3112

Free phone 0800 008 011 **Phone** 07 571 6351 **Fax** 07 571 6341**Email** mary@life.nzl.org**LIFE Unlimited Store (Rotorua)** – www.life.nzl.org

110e Lake Road, Rotorua 3010

PO Box 1795, Rotorua 3040

Phone 07 349 2513 **Free phone** 0800 008 011**Fax** 07 350 2367 **Email** annettec@life.nzl.org**NorthAble** (Northland) – www.northable.org.nz

40 John St, Whangarei 0110

Phone 09 430 0988 **Free phone** 0508 637 200**Fax** 09 438 9468 **Email** rosalie@northable.org.nz**Taranaki Disabilities Information Centre Trust**

"Kimiora", 28 Young St, New Plymouth 4310

PO Box 5015, Westown, New Plymouth 4343

Phone 06 759 0019 **Email** info@taranakidic.org.nz**Thames/Hauraki Health and Disability Resource Centre Trust**

609 Mackay Street, PO Box 535, Thames 3540

Phone 07 868 7099 **Email** dsqthames@gmail.com

Yes Disability Resource Centre – www.yesdisability.co.nz

3 William Laurie Place, North Shore City
PO Box 301397, Albany 0752, North Shore City
Free phone 0800 937 937 **Phone** 09 414 5360
Fax 09 414 5361 **Email** info@yesdisability.org.nz

South Island

Aspire Canterbury (Canterbury) – www.aspirecanterbury.org.nz

314 Worcester St, Christchurch 8011
PO Box 32-074, Linwood, Christchurch 8147
Phone 03 366 6189 **Fax** 03 379 5939 **Email** admin@aspirecanterbury.org.nz

Disabilities Resource Centre Queenstown (Southland) –

www.drcqueenstown.co.nz

Retail Centre, Unit 29, 159 Gorge Road, Queenstown 9300
Free phone 0800 372 786 **Phone** 03 409 0900
Fax 03 409 0628 **Email** info@drcqueenstown.co.nz

Disabilities Resource Centre Southland Inc (Invercargill) –

www.drscsouth.co.nz

192 Spey St, Invercargill 9810
PO Box 1091, Invercargill 9840
Phone 03 214 5000 **Email** info@drscsouth.co.nz

Disability Information Centre (Otago) – www.disabilityinfo.co.nz

Community House, 283 Moray Place, Dunedin 9016
Free phone 0800 693 342 **Phone** 03 471 6152 **Fax** 03 471 6159
Email dis.dn@xtra.co.nz

Workstar Village Community Trust (Nelson) – www.workstar.co.nz

70 Waimea Road, Nelson 7010
Free phone 0800 693 342 **Phone** 03 546 9206
Fax 03 548 9347 **Email** info@workstar.co.nz

O fa'alapotopotoga a le NASC (Su'esu'ega o Mana'oga ma le Fa'atulagaina o Au'aunaga)

O fa'alapotopotoga a le NASC latou te mauaina ni konokalate mai le Matagaluega o le Soifua Malōlōina e galulue ma i latou o lo'o maua i ni ma'i o le tino ma le mafafau ina ia fesoasoani i le fa'a'iloina mai o mana'oga ma ni au'aunaga o lo'o mafai ona maua e fetui lelei ma mana'oga.

Location	NASC organisations
Northland	NorthAble (Northland Disabilities Resource Centre) – www.northable.org.nz 40 John Street, Whangarei 0110 Phone 09 430 0988 Fax 09 438 9468 Free phone 0508 637 200
Auckland	Taikura Trust – www.taikura.org.nz Level 1, Building 1, 570 Mt Wellington Highway, Mt Wellington, Auckland 1062 Phone 09 278 6314 or 0800 824 5872 (0800 TAIKURA) Fax 09 270 6500 Email info@taikura.org.nz
Waikato Tairawhiti	LIFE Unlimited Charitable Trust – www.life.nzl.org 20 Palmerston Street, Hamilton 3204 PO Box 146, Hamilton Phone 07 839 5506 Fax 07 834 9982 Email info@lifeunlimited.net.nz Disability Support Link Level 2, Monckton Bldg, Rostrevor St, Hamilton 3204 PO Box 9201, Hamilton 3240 Phone 07 839 1441 Fax 07 839 1225 Free phone 0800 55 33 99 Email dslooffice@waikatodhb.health.nz
Bay of Plenty (Tauranga)	Support Net Kupenga Hao Ite Ora 510 Cameron Rd, Tauranga 3110 PO Box 2121, Tauranga 3140 Phone 07 571 0093 Fax 07 571 0277 Email supportnetbop@bopdhb.govt.nz

**Bay of Plenty
(Whakatane)**

Support Net Kupenga Hao Iti Ora

Whakatane Hospital, Stewart Street, Whakatane 3120

PO Box 241, Whakatane 3158

Phone 07 306 0986 **Fax** 07 306 3073

Email supportnetbop@bopdhb.govt.nz

**Bay of Plenty
(Rotorua)**

Support Net Kupenga Hao Iti Ora

Level 3, 1143 Haupata St, Rotorua 3010

PO Box 3010, Rotorua 3046

Phone 07 349 4213 **or** 0800 262 477 **Fax** 07 349 3555

Email supportnetbop@bopdhb.govt.nz

Taranaki

Access Ability Taranaki – www.accessability.org.nz

Level 1, 36 Devon Street West, Kings Building, New Plymouth

PO Box 8377, New Plymouth 4342

Free phone 0800 758 700 **Phone** 06 758 0700

Fax 06 758 5201 **Email** nasc.taranaki@accessability.org.nz

Hawke's Bay

Options Hawke's Bay

Cnr McLeod and Omahu Rd, Hastings

PO Box 9014, Hastings 4156

Phone 06 870 7485 **Fax** 06 870 7481

Whanganui

Access Ability Wanganui – www.accessability.org.nz

244 Victoria Ave, Wanganui 4500

Free phone 0800 300 412 **Phone** 06 348 8411

Fax 06 348 0166 **Email** wanganui@accessability.org.nz

**Manawatu
Tararua
Horowhenua**

Enable New Zealand NASC – www.enable.co.nz

69 Malden Street, Palmerston North

PO Box 4547, Palmerston North 4442

Free phone 0800 362 253 **Phone** 06 353 5899 **Fax** 06 353 5874

Email nasc@enable.co.nz

Wairarapa

Focus – www.wairarapa.dhb.org.nz

Wairarapa Hospital, Blair Street, Masterton 5810

PO Box 96, Masterton 5840

Phone 06 946 9813 **Fax** 06 946 9826

Email focus@wairarapa.dhb.org.nz

Wellington Kapiti

LIFE Unlimited – www.life.nzl.org

5 Bouverie St, Petone 5012
PO Box 33-145, Petone 5046
Phone 04 569 3102 **Fax** 04 569 3250
Email referrals@lifeunlimited.net.nz

Capital Support

Level 3 Guardian House, Cobham Court, Porirua 5022
PO Box 50-137, Porirua 5240
Phone 04 237 2570 **Fax** 04 237 2571

Nelson Marlborough

Support Works –

www.nmdhb.govt.nz/supportworks.aspx

1 Harley St, Nelson 7010
Free phone 0800 244 300 **Phone** 03 539 3976
Fax 03 546 3983 **Email** support.works@nmdhb.govt.nz

Canterbury

LifeLinks – www.lifelinks.co.nz

191 Woodham Road, Christchurch 8062
PO Box 2379, Christchurch 8140
Free phone 0800 866 877 **Phone** 03 365 9593 **Fax** 03 365 5244
Client groups Under 65 DSS/Mental Health
Email office@lifelinks.co.nz

Otago Southland

Access Ability Otago/Southland –

www.accessability.org.nz

L1, 10 George St, Dunedin 9016
PO Box 966, Dunedin 9054
Free phone 0800 221 700
Phone 03 477 6211 **Fax** 03 477 6251
Email otago@accessability.org.nz

Au'aunaga o Meafaigaluega ma le fa'aleleia atili

O fa'alapotopotoga o lo'o tā'ua i lalo o lo'o fa'akenokalateina e le Matāgaluega o le Soifua Malōlōina e aumaia ni mea faigaluega ma faia ni galuega e fa'aleleia atili ai ni mana'oga o i latou e lē o ato'atoa le malosi o le tino ma le māfaufau.

Location Equipment and modification services

Northland and Auckland

Accessible – www.accessable.co.nz

18A Frost Road, Mount Roskill, Auckland

PO Box 27 804, Mount Roskill, Auckland 1440

Phone 09 620 1700 **Free phone** 0508 001 002

Email info@accessable.co.nz

Remainder of New Zealand

Enable New Zealand – www.enable.co.nz

69 Malden Street, Palmerston North

PO Box 4547, Palmerston North 4442

Free phone 0800 171 981 **Email** enable@enable.co.nz

Matagaluega ma Au'aunaga fa'alemālō

ACC – www.acc.co.nz

Phone 0800 101 996. ACC has interpreters who can help you.

Email claims@acc.co.nz

General Claims North Island:

ACC Hamilton Service Centre, PO Box 952, Hamilton 3240

General Claims South Island:

ACC Dunedin Service Centre, PO Box 408, Dunedin 9054

If you're deaf, you can contact ACC by **emailing** deaf@acc.co.nz or **fax** 0800 332 354

Health and Disability Commissioner – www.hdc.org.nz

The Health and Disability Commissioner's (HDC) role is to promote and protect the rights of those using health and disability services.

The HDC website has information in a range of languages.

PO Box 1791, Auckland 1140

Auckland – **phone TTY** (09) 373 1060

Wellington – **phone** (04) 494 7900

Other areas – **phone TTY** 0800 11 22 33

Fax (09) 373 1061

Email hdc@hdc.org.nz

Inland Revenue – www.ird.govt.nz

Information about Working for Families and other tax benefits:

Visit the "individuals and families" section of www.ird.govt.nz

Phone 0800 227 773 for Working for Families enquiries
or 0800 227 774 for general enquiries.

Deaf or hearing impaired customer fax 0800 447 755

Deaf Link free fax 0800 44 77 55

Ministry of Education, Special Education

Information about Ministry of Education, Special Education (GSE) funding and services:

Visit "special education" section at

www.minedu.govt.nz/NZEducation/EducationPolicies/SpecialEducation.aspx

Phone the Special Education Information Line 0800 622 222

Email special.education@minedu.govt.nz

Nationwide Advocacy Service – www.advocacy.hdc.org.nz

(Through the Health and Disability Commissioner's Office)

Phone 0800 555 050

Free fax 0800 2787 7678

Email advocacy@hdc.org.nz

Office for Disability Issues – www.odi.govt.nz

Ministry of Social Development

Level 6

Bowen State Building

Bowen Street

Wellington

New Zealand

Phone 04 916 3300

Fax 04 918 0075

Email odi@msd.govt.nz

Work and Income NZ – www.workandincome.govt.nz

Phone 0800 559 009

Visit www.workandincome.govt.nz for more information – including 0800 phone numbers in other languages.

If you are deaf or find it hard to talk on the phone, you can send a message to the

Deaf Link free fax on 0800 621 621 or **email** msd_deaf_services@msd.govt.nz or

TTY on 0800 111 113 or **text** 029 286 7170

Special thanks to our models:

Mose Fa'atamala

Mose jokes that he has his own netball team as he's married with four daughters. Born in Samoa, Mose lost his arm at the age of 14 when he fell from a coconut tree. He has been involved in professional sports for many years and represented Samoa at the Paralympics in the 100m, 200m, long jump and javelin. He has also competed in international sports events like the FESPIC Games in Asia and the Arafura Games in Australia. Mose works as a community educator for alcohol and drugs at Penina Health Trust.

Roman Tali Pulefolau

Roman loves riding his bike, playing at the park, kicking the soccer ball around and swimming. He is a confident swimmer and doesn't like his parents being too close to him especially when he is in the deep end of the pool! Roman has a Samoan Mum and a Niuean Dad and he and his two brothers enjoyed a family trip to Samoa in early 2010. His Dad can't wait to take the family to Niue next. Roman was diagnosed at three years old with Autism Spectrum Disorder (ASD).

(Roman Pulefolau pictured with his dad Brian)

Zepa Tauraki

Like lots of young woman, Zepa loves make up, singing and dancing. Zepa lives with her parents and brother. This Cook Island Maori family enjoys having their family visit as well as attending the Seventh Day Adventist Church in Royal Oak.

Zepa suffers epilepsy and is intellectually disabled. She is cared for full time by her Mum, Daphne, though she also enjoys going to respite where she likes meeting other people.

(Zepa Tauraki pictured with her mum Daphne)

Daniel (Tipi) Te’o

Daniel is “100% Samoan, 200% dreamer!” Living at home, Daniel works as a needs assessor for the Royal Foundation for the Blind. Daniel’s a “hearty sports fan” and currently plays cricket and hockey. He also has a passion for music and recently enjoyed the buzz of rewriting and recording his own tracks thanks to the help of friends.

Daniel has been vision impaired his whole life by retinitis pigmentosa, a hereditary and degenerative eye condition. Though Daniel can now only see the difference between light and dark, a little colour and shadows, it has never changed his “perception of life and what it has to offer”.

Selepa Tupa’i

Selepa is Samoan and lives with her husband Samuelu in Mangere and has a strong Christian faith. She is actively involved in church as a Sunday school teacher and loves “to praise and worship God in prayer and singing”.

Selepa was a teacher before joining PIASS Trust in 2003. Her work involves supporting people with disabilities, especially elderly Pacific people. Selepa had polio when she was four years old and her favourite quote is “be faithful in prayer and do not be weary but be steadfast and strong with faith”.

(Selepa Tupa’i pictured with her husband Samuelu)

